

Vägledning om förlängd tidsfrist och mindre stränga krav

Undantag enligt 4 kap. 9–10 §§ vattenförvaltningsförordningen

Vägledning om förlängd tidsfrist och mindre stränga krav

Undantag enligt 4 kap. 9–10 §§ vattenförvaltningsförordningen

Den här rapporten har tagits fram av Havs- och vattenmyndigheten i samverkan med Sveriges geologiska undersökning. Myndigheterna ansvarar för rapportens innehåll och slutsatser.

Den här rapporten har tagits fram av Havs- och vattenmyndigheten i samverkan med Sveriges geologiska undersökning. Myndigheterna ansvarar för rapportens innehåll och slutsatser.

© HAVS- OCH VATTENMYNDIGHETEN | Datum: 2024-06-24

ISBN: 978-91-89329-67-6 Omslagsbild: Maja Lagervall

Havs- och vattenmyndigheten | Box 11 930 | 404 39 Göteborg | www.havochvatten.se

Förord

I den här rapporten vägleder Havs- och vattenmyndigheten om undantag i form av förlängd tidsfrist respektive mindre stränga krav utifrån myndighetens föreskriftsrätt enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660). Vägledningen utgör en revidering av tidigare vägledning om undantag¹ och är ett stöd vid tillämpning av 4 kap. 9–10 §§ vattenförvaltningsförordningen och aktuella bestämmelser i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter HVMFS 2019:25. Vägledningen har tagits fram i samverkan med Sveriges geologiska undersökning för att även inkludera grundvatten. De huvudsakliga principerna för tillämpning av undantag skiljer sig inte åt mellan ytvatten och grundvatten och myndigheterna har gjort bedömningen att vägledningen är direkt tillämpbar även på grundvatten. Det förekommer avsnitt som inte är helt fullt integrerade med grundvattenförvaltningen men det är av ringa betydelse för övergripande förståelsen. Bestämmelser om undantag för grundvatten finns i Sveriges geologiska undersökningens föreskrifter SGU-FS 2023:2.

Vägledningen ska i första hand fungera som praktisk vägledning för de experter inom länsstyrelserna inklusive vattenmyndigheterna som bedömer förutsättningarna för förlängd tidsfrist och mindre stränga krav. Den första delen av vägledningen, kapitel 1–8, ger den övergripande beskrivningen av lagstiftning och underlag som vägledningen baseras på, främst vattenförvaltningsförordningen och föreskrifter men även lämplig EU-vägledning och annat metodstöd. Kapitel 9–12 innehåller själva metoden för stegen att fastställa förlängd tidsfrist och mindre stränga krav.

De processer och bedömningar som vägledningen hanterar är komplexa och förutsätter därmed att den som praktiskt tillämpar vägledningen har förkunskaper inom området. Vägledningen ska även ge stöd till vattenmyndigheten när de ska bedöma undantag efter 2027. Vägledningen kan dessutom ge stöd för att bedöma om ett undantag är rätt satt för 2022–2027 till exempel i samband med domstolsprövning.

Åtgärderna som tas upp i vägledningen är förslag på åtgärder som vattenmyndigheten kan behöva beakta när de bedömer om förlängd tidsfrist respektive mindre stränga krav kan beslutas för vattenförekomsten. De åtgärder som vattenmyndigheterna utgår ifrån i sina bedömningar är inte juridiskt bindande för enskilda verksamhetsutövare. Först i samband med tillsyn, omprövning av tillstånd eller prövning av anmälan alternativt tillstånd kan relevanta åtgärder beslutas och därmed bli rättsligt bindande för verksamhetsutövaren.

Vägledningen syftar till att i möjligaste mån förenkla, förtydliga och strukturera förfarandet för fastställande av undantagen förlängd tidsfrist och mindre stränga krav. I arbetet har Havs- och vattenmyndigheten och Sveriges geologiska undersökning haft stöd från dialogen som har förts med berörda och de synpunkter som inkommit under remisshanteringen. Målet är att fortsätta dialogen och även fortsättningsvis arbeta med att utveckla innehållet i vägledningen för att säkra kvalitén i kommande bedömningar och beslut.

Göteborg, 2024-06-24,

Johan Kling

¹ Havs- och vattenmyndigheten, 2014, Vägledning för 4 kap. 9-10 §§ vattenförvaltningsförordningen, Havs- och vattenmyndighetens rapport 2014:12.

Innehåll

1	Inledning.....	8
1.1	Bedömning av undantag.....	9
1.2	Syfte med vägledningen.....	10
2	Vad är förlängd tidsfrist och mindre stränga krav?.....	11
2.1	Vattnets kvalitet får inte riskeras att försämrats ytterligare.....	13
2.2	Förlängd tidsfrist.....	14
2.3	Mindre stränga krav.....	15
2.3.1	Annat sätt.....	16
2.3.2	Vidta alla möjliga åtgärder och hindra försämring.....	16
3	Skäl till undantag.....	17
3.1	Naturliga förhållanden enda skäl till förlängd tidsfrist efter 2027.....	17
3.2	Skäl till undantaget mindre stränga krav.....	18
3.2.1	Skälet: Omöjligt.....	18
3.2.2	Skälet: Orimliga kostnader.....	18
3.2.3	Naturliga tillstånd är inte ett skäl för mindre stränga krav.....	21
4	Osäkerheter.....	22
5	Hur miljö kvalitetsnormer inklusive undantag fastställs.....	23
6	Krav på redovisning.....	26
7	Olika roller i processen för undantag.....	27
8	Allmänhetens deltagande och transparens.....	28
9	Steg för bedömning av undantag.....	29
9.1	A) Bedömning om undantag är tillämpligt.....	29
9.1.1	A1) Är status eller potential sämre än god?.....	31
9.1.2	A2) Utgör, utgör del av eller påverkar vattenförekomsten ett skyddat område eller berörs den av övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning?.....	32
9.2	B) Bedömning av förlängd tidsfrist.....	33
9.2.1	B1) Har alla åtgärder som behövs för att uppnå god status eller potential redan genomförts?.....	34
9.2.2	B2) Kommer god status eller potential uppnås inom cykeln?.....	35
9.3	C) Bedömning av mindre stränga krav.....	36
9.3.1	C1) Är pågående mänsklig verksamhet orsak till att vattenförekomsten inte uppnår god status eller potential?.....	37
9.3.2	C2) Finns ett annat sätt som är bättre för miljön?.....	38

9.3.3	C3) Är det omöjligt att genomföra åtgärder för att förbättra vattenförekomstens status eller potential till god?	39
9.3.4	C4) Innebär det orimliga kostnader att genomföra åtgärder för att förbättra vattenförekomstens status eller potential till god?	40
10	Uttryck och begrepp	41
11	Referenser.....	42
Bilaga A	Bedömning av om förlängd tidsfrist innan 2027 är gjord på rätt grunder	44

1 Inledning

Den svenska vattenförvaltningen grundar sig på vattendirektivet². En av utgångspunkterna i vattendirektivet är att vatten inte är en vara vilken som helst, utan ett arv som måste skyddas, försvaras och behandlas som ett sådant³. Direktivet syftar till att sätta upp en ram för skydd av våra vatten⁴ och hänsyn behöver tas till att vattendirektivet är ett miljödirektiv.⁵

Vattenförvaltningens övergripande mål är att uppnå kvalitetskravet god status eller potential för samtliga vattenförekomster, jämte mål om att förhindra ytterligare försämring av status.⁶

Samtidigt finns möjlighet att besluta om undantag för vatten som inte har klassificerats till god status eller potential. Konstgjorda och kraftigt modifierade vattenförekomster utgör inte undantag utan är en särskild kategori av vattenförekomster där god ekologisk potential ska uppnås istället för god ekologisk status.⁷

Den här vägledningen hanterar undantag i form av förlängd tidsfrist och mindre stränga krav.

- Förlängd tidsfrist innebär att kvalitetskravet (till exempel god status eller potential) ska vara uppfyllt senast 22 december 2027⁸ eller så snart som de naturliga förhållandena tillåter efter 2027.
- Mindre stränga krav innebär att statusen eller potentialen får vara sämre än god.

När vattenmyndigheten fastställer kvalitetskraven, inklusive undantag, ska det göras enligt vattenförvaltningsförordningen samt Havs- och vattenmyndighetens respektive Sveriges geologiska undersöknings föreskrifter.⁹ När vattendelegationen, som är vattenmyndighetens beslutande organ, har beslutat kvalitetskraven blir de bindande i form av miljökvalitetsnormer.

Varje vattenmyndighet ska fastställa kvalitetskrav, inklusive särskilda krav till följd av bland annat skyddade områden, för de ytvattenförekomster och grundvattenförekomster som finns i vattendistriktet.¹⁰ Kvalitetskrav ska fastställas så att tillståndet i vattenförekomsten inte försämras och så att alla vattenförekomster uppnår minst god status eller potential såvida det inte finns förutsättningar för undantag. Miljökvalitetsnormer och därmed även undantag i form av förlängda tidsfrister eller mindre stränga krav måste fastställas per vattenförekomst.

Vägledningen riktar sig dels till situationer då vattenmyndigheten ska bedöma och besluta om undantag för förvaltningscykler efter 2027¹¹, dels till situationer då ett redan beslutat undantag för

² Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område.

³ Skäl (1) i vattendirektivet.

⁴ Artikel 1 i vattendirektivet. Vattendirektivets syfte framgår bland annat i 1 kap. 1 § miljöbalken (1998:808) och 4 kap. vattenförvaltningsförordningen (2004:660).

⁵ CIS Guidance Document No. 20, European Communities, 2009, s. 10.

⁶ 4 kap. vattenförvaltningsförordningen (2004:660), jämför artikel 4 i vattendirektivet.

⁷ CIS Guidance Document No. 20, European Communities, 2009, s. 6f.

⁸ För tillkomna ämnen eller ändrade bedömningsgrunder till följd av revidering av direktiv 2008/105/EG (senast ändrad genom direktiv 2013/39/EG) är det möjligt med en förlängning av tidsfristen upp till två cykler.

⁹ 4 kap. vattenförvaltningsförordningen, 4 kap. Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2019:25) om klassificering och miljökvalitetsnormer avseende ytvatten samt Sveriges geologiska undersöknings föreskrifter (SGU-FS 2023:2) om miljökvalitetsnormer för grundvatten.

¹⁰ 4 kap. 1 § vattenförvaltningsförordningen och 4 kap. 6 § HVMFS 2019:25.

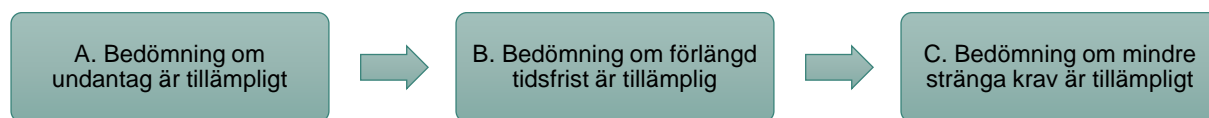
¹¹ Se 3 kap. 1 § och 5 kap. 1 § vattenförvaltningsförordningen. Jämför artikel 4.5 d och 5.2 i vattendirektivet om att mindre stränga krav respektive analyser och översyner ska ses över var sjätte år.

förvaltningscykel 2022–2027 behöver ses över, till exempel i samband med domstolsprövning¹². Vägledningen utgår från relevanta bestämmelser i vattenförvaltningsförordningen och Havs- och vattenmyndighetens respektive Sveriges geologiska undersöknings föreskrifter samt med stöd av vad som anges i EU-gemensamt framtagna vägledningar¹³.

1.1 Bedömning av undantag

Om det finns risk att god status eller potential inte nås behöver vattenmyndigheten analysera om det finns *möjliga* och *ekonomiskt rimliga* åtgärder som kan vidtas så att god status eller potential kan nås. Saknas sådana åtgärder är någon form av undantag nödvändigt. Eftersom åtgärdsanalysen har en så stor roll i processen för beslut om undantag måste en sådan analys ses som en integrerad del av upprättandet av åtgärdsprogrammet. Den formella ordningen är dock att de miljökvalitetsnormer (inklusive undantag) som ska gälla fastställs innan åtgärdsprogrammet kan beslutas. Resultatet av de åtgärdsanalyser som krävs för att motivera undantag behöver komma till uttryck i åtgärdsprogrammet.¹⁴

Havs- och vattenmyndigheten har föreskrivit om en stegvis process där undantag i form av förlängd tidsfrist utreds först och därefter undantag i form av mindre stränga krav.¹⁵ Anledningen är att bedömning av förlängd tidsfrist i de flesta fall kräver en mindre djupgående analys än bedömning av mindre stränga krav.¹⁶ Vattenmyndighetens arbete med att bedöma om undantag är tillämpligt har därför bestått av tre olika steg (A–C). Se Figur 1.

Figur 1. De övergripande stegen i processen för att bedöma om undantag är tillämpligt.

Det är viktigt att vattenmyndigheten redovisar underliggande bedömningar och skäl för undantag i databasen Vatteninformationssystem Sverige (VISS).¹⁷ Vattenmyndigheten behöver även i de fall undantag inte kan beslutas och god status eller potential ska uppnås dokumentera grunderna för detta.¹⁸ Åtgärdernas kostnadseffektivitet ska analyseras och bedömas på ett sätt så att undantag kan motiveras på vattenförekomstnivå. Bedömningen ska göras så enkel som möjligt utan att kvaliteten går förlorad. Bedömningarnas omfattning bör avgöras av beslutets komplexitet och de möjliga följderna av ett felaktigt beslut.¹⁹ Bedömningarna som ligger till grund för beslutade miljökvalitetsnormer inklusive undantag ska revideras, vid behov omprövas, samt uppdateras minst vart sjätte år.²⁰

¹² Jämför 22 kap. 13 § miljöbalken.

¹³ Se särskilt CIS Guidance Document No. 1, European Communities, 2003, och CIS Guidance Document No. 20, European Communities, 2009.

¹⁴ CIS Guidance Document No. 1, European Communities, 2003, s. 12ff.

¹⁵ 4 kap. 7 § andra stycket HVMFS 2019:25 och 2 kap. 3 § andra stycket SGU-FS 2023:2.

¹⁶ Jämför CIS Guidance Document No. 20, European Communities, 2009, s. 18.

¹⁷ 4 kap. HVMFS 2019:25.

¹⁸ 2–4 kap. HVMFS 2019:25.

¹⁹ Jämför CIS Guidance Document No. 20, European Communities, 2009, s.10.

²⁰ 3 kap. 1 § och 5 kap. 1 § vattenförvaltningsförordningen, 5 kap. 2 § andra stycket miljöbalken, 4 kap. 11 § HVMFS 2019:25, 2 kap. 4 § SGU-FS 2023:2 samt 22 kap. 13 § miljöbalken.

Kom ihåg!

Fram till år 2027 kan vattenmyndigheten ha beslutat om en miljökvalitetsnorm som antingen är:

- God status eller potential,
- Förlängd tidsfrist på grund av tekniska skäl, ekonomiska skäl eller naturliga förhållanden eller
- Mindre strängt krav på grund av skälet omöjligt eller av ekonomiska skäl.

Efter år 2027 kan vattenmyndigheten endast besluta om en miljökvalitetsnorm som antingen är:

- God status eller potential,
- Förlängd tidsfrist på grund av naturliga förhållanden eller
- Mindre strängt krav på grund av skälet omöjligt eller av ekonomiska skäl.

1.2 Syfte med vägledningen

Att fastställa kvalitetskrav inklusive undantag handlar om att sätta rätt mål för en vattenförekomst där det övergripande målet för miljön omhändertas samtidigt som de samhällsbehov som finns kopplade till vattenförekomsten beaktas. Denna vägledning riktar sig dels till situationen då miljökvalitetsnormer ska beslutas för förvaltningscykler efter 2027 dels till situationen då en gällande norm behöver ses över (till exempel i samband med samverkan inför omprövning av vattenkraft eller i domstolsprövning). Vägledningens syfte är att bidra till:

- Att de vattenförekomster där undantag beslutas uppfyller de krav som följer av vattenförvaltningsförordningen, Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter och allmänna råd samt Sveriges geologiska undersöknings föreskrifter, och därmed vattendirektivet samt relevanta vägledningar och rekommendationer från Europeiska kommissionen²¹.
- Att dokumentation av beslutade undantag sker enligt ovan nämnda föreskrifter och den rapportering som Sverige ska göra till EU-kommissionen.
- Att tillämpningen av bestämmelserna om undantag sker på ett likvärdigt och förutsägbart sätt i hela landet.

Denna vägledning hanterar inte undantag för ny eller ändrad verksamhet²² eller tillfällig försämring²³.

²¹ I enlighet med regeringsuppdrag om översyn av förutsättningar för normsättning av vatten (M2022/01804), 2022-09-08. Särskilt relevanta vägledningar är CIS Guidance Document No. 1, European Communities, 2003, och CIS Guidance Document No. 20, European Communities, 2009.

²² 4 kap. 11–12 §§ vattenförvaltningsförordningen.

²³ 4 kap. 15 § vattenförvaltningsförordningen.

2 Vad är förlängd tidsfrist och mindre stränga krav?

Den ursprungliga målsättningen om att uppnå kvalitetskraven god status eller potential till 2015 har av olika skäl inte alltid kunnat nås. Det har därför funnits möjlighet att medge undantag från dessa kvalitetskrav. Eftersom undantag alltid ska motiveras per vattenförekomst behöver det vara möjligt att per vattenförekomst se vilka tänkbara åtgärder som vattenmyndigheten bedömt kommer att krävas för att nå god status eller potential och vilka av dessa åtgärder som inte kan genomföras överhuvudtaget. De åtgärder som vattenmyndigheten bedömer inte kan genomföras är de som motiverar undantag. Undantagsbestämmelserna får tillämpas för såväl naturliga vatten som kraftigt modifierade vatten och konstgjorda vatten.

För de vattenförekomster där status eller potential är sämre än god ska vattenmyndigheten ha utrett undantag.²⁴ Det kan antingen vara i form av förlängd tidsfrist (till exempel god status senast 2033 på grund av naturliga förhållanden) eller mindre stränga krav (till exempel måttlig status på grund av orimliga kostnader). Vattenmyndigheten ska besluta om undantag när alla förutsättningar för det är uppfyllda. Vattenmyndigheten ska först ha utrett förlängd tidsfrist och därefter mindre stränga krav. Relationen mellan förlängd tidsfrist och mindre stränga krav är inte hierarkisk i den mening att det ena måste uteslutas innan det andra får övervägas. En vattenförekomst kan ha både förlängd tidsfrist och mindre stränga krav. Om mindre stränga krav (till exempel måttlig potential) kopplas till vissa kvalitetsfaktorer och en förlängd tidsfrist (till exempel 2033) kopplas till andra kvalitetsfaktorer anges miljö kvalitetsnormen utifrån den nivå och det årtal då båda undantagen förväntas vara uppnådda (till exempel måttlig potential 2033). Gemensamt för undantagen är att angivna förutsättningar ska uppfyllas och motivering anges.²⁵

Skulle det efter år 2027 visa sig att det finns åtgärder som kan vidtas, vilket innebär att varken mindre strängt krav eller förlängd tidsfrist på grund av naturliga förhållanden kan tillämpas, ska miljö kvalitetsnormen fastställas som god status eller potential. I sådana fall ska åtgärder vidtas skyndsamt.

Enligt ovan ska de bedömningar som ligger till grund för beslutade miljö kvalitetsnormer inklusive undantag revideras, vid behov omprövas samt uppdateras minst vart sjätte år. Det innebär till exempel att vattenmyndigheten ska utreda om de vattenförekomster där mindre stränga krav har beslutats i föregående förvaltningscykel kan uppnå god status eller potential. Om förutsättningar för mindre stränga krav kvarstår ska nytt beslut om mindre stränga krav fattas. Finner vattenmyndigheten att det till exempel kommit ny teknik som gör det möjligt att uppnå god status i vattenförekomsten och det därmed saknas grund för att besluta om mindre stränga krav, ska vattenmyndigheten fastställa god status eller potential.²⁶ De nya åtgärderna som visat sig möjliga ska då genomföras skyndsamt.

²⁴ 4 kap. 9–10 §§ vattenförvaltningsförordningen, 4 kap. 7–9 §§ HVMFS 2019:25 och 2 kap. 3 § första stycket SGU-FS 2023:2.

²⁵ Skälen ska redovisas och anges i enlighet med bilaga 1 punkt 5 i vattenförvaltningsförordningen, 6 § Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (HVMFS 2015:34) om förvaltningsplaner och åtgärdsprogram för ytvatten enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660) och bedömningarna dokumenteras i enlighet med 4 kap. HVMFS 2019:25 och 3 kap. SGU-FS 2023:2.

²⁶ 5 kap. 2 § andra stycket miljöbalken och 4 kap. 10–11 §§ HVMFS 2019:25.

Kom ihåg!

När vattenmyndigheten bedömer att det för en vattenförekomst finns möjlighet till åtgärder som leder till god status eller potential behöver dessa åtgärder vidtas om det inte finns grund för mindre stränga krav. Eventuella administrativa planer kan inte ge grund för varken mindre stränga krav eller förlängd tidsfrist.

Förutom förutsättningen att vattenförekomstens status eller potential är sämre än god gäller följande principer²⁷ vid beslut om undantag:

- Undantaget får inte strida mot bestämmelserna om krav för skyddade områden.²⁸
- Undantaget får inte strida mot bestämmelsen om att det strängaste kravet gäller.²⁹
- Undantaget får inte permanent hindra eller äventyra uppfyllandet av kvalitetskraven för andra vattenförekomster inom vattendistriktet.³⁰ En sådan situation kan uppstå om inte alla vattenförekomster i ett sammanhängande vattensystem har fått mindre strängt krav och konsekvenserna är att de mellanliggande vattenförekomsterna inte kan följa de uppställda kvalitetskraven god status eller potential.
- Undantaget behöver vara förenligt med genomförandet av EU-gemenskapens övriga miljölagstiftning^{31, 32}
- Även om undantag beslutas måste åtgärder vidtas så att åtminstone samma skyddsnivå uppnås som anges i övrig befintlig EU-lagstiftning.³³

Kom ihåg!

Om vattenförekomsten ingår i eller påverkar ett skyddat område, såsom exempelvis ett Natura 2000-område, måste de särskilda krav och åtgärder som är relevanta för de vattenrelaterade aspekterna av det skyddade området beaktas.

Vattenmyndigheten kan därför vara förhindrad att meddela undantag om undantag skulle innebära att de särskilda kraven inte kan följas. Undantag enligt vattenförvaltningsförordningen är emellertid möjligt om även förutsättningarna för "undantagen" i 7 kap. 28 a–b §§ och 7 kap. 29 § miljöbalken är uppfyllda.

Även om varje vattenförekomst har en egen beslutad miljökvalitetsnorm kan delar eller hela bedömningen av undantag göras på olika geografiska skalor (nationell, avrinningsområde, delavrinningsområde, vattenförekomst eller grupp av vattenförekomster). Gränsöverskridande frågor måste till exempel bedömas på en gränsöverskridande skala. Valet av skala ska motiveras och det ska stå klart att informationen är relevant för vattenförekomsten eller gruppen av vattenförekomster³⁴. En vattenförekomst kan få ett undantag baserat på om det finns en påverkan som är lokaliserad i en annan vattenförekomst, exempelvis kan det finnas påverkan

²⁷ Dessa punkter återspeglas i 4 kap. 16 § vattenförvaltningsförordningen om att tillämpningen av undantag inte får "permanent hindra eller äventyra uppfyllandet av kvalitetskraven för andra vattenförekomster inom vattendistriktet" och 4 kap. 7 § vattenförvaltningsförordningen om "en vattenförekomst i ett visst avseende omfattas av olika stränga kvalitetskrav enligt 2-6 a §§ eller andra bestämmelser, ska det strängaste kravet gälla". Punkterna behöver även förstås i förhållande till artikel 4.8 och 4.9 vattendirektivet.

²⁸ 4 kap. 6 och 6 a §§ vattenförvaltningsförordningen, jämför artikel 4.1 c i vattendirektivet. Se även 4 kap. 5 § HVMFS 2019:25.

²⁹ 4 kap. 7 § vattenförvaltningsförordningen, jämför artikel 4.2 i vattendirektivet. Se även 4 kap. 6 § HVMFS 2019:25.

³⁰ 4 kap. 16 § vattenförvaltningsförordningen, jämför artikel 4.8 i vattendirektivet.

³¹ Som utgångspunkt kan sådan miljölagstiftning ses den svenska lagstiftning som följer av direktiv angivna i bilaga VI del A i vattendirektivet, observera att listan i bilaga VI del A inte är uttömmande.

³² Kommer till uttryck i 4 kap. 7 § vattenförvaltningsförordningen, jämför artikel 4.8 i vattendirektivet.

³³ Kommer till uttryck i 4 kap. 7 § vattenförvaltningsförordningen, jämför artikel 4.9 i vattendirektivet.

³⁴ Grupp av ytvattenförekomster definieras i 1 kap. 3 § HVMFS 2019:25 som "två eller flera ytvattenförekomster som ligger inom samma vattendistrikt, har samma typtillhörighet och är föremål för likartad påverkan". Gruppering av ytvattenförekomster är möjligt enligt 7 § Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (HVMFS 2017:20 om kartläggning och analys av ytvatten enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660) samt 2 kap. 3, 5 och 9 §§ HVMFS 2019:25.

från verksamheter uppströms vattenförekomsten.³⁵ Detta innebär inte att det kommer att leda till att om en vattenförekomst har fått ett undantag att det automatiskt är motiverat med undantag i intilliggande vattenförekomster utan detta måste bedömas från fall till fall.

Kom ihåg!

För de vattenförekomster som är påverkade av vattenkraft ska vattenmyndigheten i samband med bedömningen av undantag (i form av mindre stränga krav), analysera hur de strängare kraven, exempelvis god ekologisk status eller god ekologisk potential, påverkar nyttan vattenlagring för kraftproduktion. Denna analys bör ske samlat för ett helt avrinningsområde och på nationell nivå. Vid analysen ska hänsyn tas till påverkan på reglerförmågan samt elberedskapsförmågorna och påverkan på produktion. För vattenkraft finns ett nationellt riktvärde om 1,5 terawattimmar samt tillhörande HARO-värden (1,5 terawattimmar fördelade på de 22 huvudavrinningsområden som är viktigast för reglerkraften). Om vattenmyndigheten konstaterar att åtgärder för att nå exempelvis god ekologisk status respektive god ekologisk potential innebär att exempelvis HARO-värdet överskrids, behöver analyser ske om också övriga kriterier för undantag är uppfyllda.*

* Se Havs- och vattenmyndighetens redovisning av regeringsuppdrag (M2020/01473), PM om översyn av HARO-värdena i den nationella planen för moderna miljövillkor - det nationella riktvärdet om 1,5 terawattimmar fördelat på huvudavrinningsområden, s. 7, 17, 19 och 20.

2.1 Vattnets kvalitet får inte riskeras att försämrats ytterligare

Undantag får inte beslutas på sådant sätt att vattnets kvalitet riskerar ytterligare försämring.³⁶ Ytterligare försämring avser inte bara försämring av den sammanvägda ekologiska statusen eller potentialen, utan även försämring på kvalitetsfaktornivå. Det behöver därför tydligt framgå vilken eller vilka kvalitetsfaktorer som är grunden för undantag.

Kom ihåg!

Ett undantag i form av förlängd tidsfrist eller vid mindre stränga krav innebär **inte** att en försämring av status är tillåten. Vattenförekomstens status får inte försämrats vid något av dessa undantag.

Om statusen för en kvalitetsfaktor har försämrats till följd av till exempel fortsatt påverkan eller upphörande av åtgärd sedan senast klassificering och fastställd miljö kvalitetsnorm ska förlängd tidsfrist eller mindre stränga krav inte beslutas. Ett undantag skulle i det fallet innebära ett accepterande av en försämring, vilket är i strid med vattendirektivets syfte att förhindra försämring.

Om däremot en revidering av befintliga bedömningsgrunder eller bättre underlag vid ny klassificering har lett till att statusen eller potentialen sänks, kan undantag beslutas. Det förutsätter dock att förutsättningarna i övrigt för undantag är uppfyllda.

³⁵ Se CIS Guidance Document No. 20, European Communities, 2009, s. 10.

³⁶ 4 kap. 9 § 3 och 4 kap. 10 § 4 vattenförvaltningsförordningen. Försämring kan dock vara tillåten enligt undantag för ny eller ändrad verksamhet enligt 4 kap. 11–12 vattenförvaltningsförordningen.

2.2 Förlängd tidsfrist

Vattenmyndigheten ska som utgångspunkt ha beslutat en förlängd tidsfrist om:

1. Syftet är att vattenmiljön stegvis ska förbättras så att kvalitetskraven blir uppfyllda vid den senare tidpunkten,
2. det inte varit möjligt av tekniska skäl eller med rimliga kostnader att åstadkomma de förbättringar av vattenmiljön som behövs för att uppfylla god status eller potential senast till som utgångspunkt 2015³⁷ och
3. vattnets kvalitet inte riskerar att försämrats ytterligare.

Förlängd tidsfrist efter 2027 får endast beslutas om det på grund av naturliga förhållanden är omöjligt att åstadkomma förbättringarna innan 2027(Ruta 1).³⁸

Många vattenförekomster har vid beslut 2021 för cykel 2022–2027 fått undantag i form av förlängd tidsfrist fram till 2027 för andra skäl än naturliga förhållanden. Eftersom en miljökvalitetsnorm, inklusive undantag, kan omprövas, exempelvis i samband med domstolsprövning, behöver det fortsatt finnas stöd för att kunna bedöma om en förlängd tidsfrist är korrekt satt fram till 2027.

Ruta 1. Texten i rutan återger 4 kap. 9 § vattenförvaltningsförordningen, 4 kap. 8 § HVMFS 2019:25 (för grundvatten finns bestämmelser i SGU-FS 2023:2).

4 kap. 9 § vattenförvaltningsförordningen

Vattenmyndigheten ska besluta att kvalitetskraven ska uppfyllas vid en senare tidpunkt än vad som följer av 2-6 §§, om

1. syftet är att vattenmiljön stegvis ska förbättras så att kvalitetskraven blir uppfyllda vid den senare tidpunkten,
2. det inte är möjligt av tekniska skäl eller med rimliga kostnader att åstadkomma de förbättringar av vattenmiljön som behövs för att uppfylla kvalitetskraven inom den tid som anges i 2-6 §§, och
3. vattnets kvalitet inte riskerar att försämrats ytterligare.

Ett beslut enligt första stycket får innebära att kvalitetskraven blir uppfyllda senare än den 22 december 2027, endast om det på grund av naturliga förhållanden är omöjligt att åstadkomma förbättringarna dessförinnan.
Förordning (2018:2103).

4 kap. 8 § HVMFS 2019:25

Vattenmyndigheten ska vid beslut om förlängd tidsfrist underbygga tillhörande bedömningar med uppgifter om

- god ekologisk status alternativt god ekologisk potential kan uppnås i första hand senast 2021 och i andra hand senast den 22 december 2027,
- god kemisk ytvattenstatus kan uppnås senast vid den tidpunkt som följer av tillämpningen av 4 kap. 4 och 9 §§ vattenförvaltningsförordningen (2004:660),
- alla förbättringar som behövs och som kan åstadkommas senast den 22 december 2027, innefattande de som är beroende av naturliga förhållanden och enligt vad som framgår av 25 och 26 §§ förordningen (1988:1388) om vattenverksamheter,
- orsaken till den förlängda tidsfristen är att det inte är möjligt av tekniska skäl eller med rimliga kostnader åstadkomma de förbättringar som behövs eller om det är en följd av naturliga förhållanden,
- vilken eller vilka typer av betydande mänsklig påverkan som identifierats enligt 8 § Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (HVMFS 2017:20) om kartläggning och analys av ytvatten enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660) samt vilken kvalitetsfaktor som inte uppnår god ekologisk status alternativt god ekologisk potential eller vilken parameter som inte uppnår god kemisk ytvattenstatus senast 2021 eller 22 december 2027 och som motiverar den förlängda tidsfristen samt
- hur vattenmiljön stegvis ska förbättras och hur det säkerställs att kvaliteten inte riskerar att försämrats ytterligare.

Resultatet ska dokumenteras enligt 13 § i detta kapitel.

³⁷ År 2015 gäller som utgångspunkt som målar. För vissa senare tillkomna prioriterade ämnen gäller en annan målaruppfyllelse, se 4 kap. 4 § vattenförvaltningsförordningen.

³⁸ 4 kap. 9 § vattenförvaltningsförordningen och 4 kap. 8 § HVMFS 2019:25.

2.3 Mindre stränga krav

Vattenmyndigheten ska som utgångspunkt besluta ett mindre strängt krav om:

1. Det på grund av mänsklig verksamhets påverkan eller på grund av vattenförekomstens naturliga tillstånd är omöjligt eller skulle medföra orimliga kostnader att uppnå god status eller potential,
2. de miljömässiga eller samhällsekonomiska behov som verksamheten fyller inte utan orimliga kostnader kan tillgodoses på ett sätt som är väsentligt bättre för miljön,
3. alla möjliga åtgärder vidtas för att med hänsyn till verksamhetens karaktär eller vattenförekomstens naturliga tillstånd uppnå bästa möjliga status eller potential och
4. vattnets kvalitet inte riskerar att försämrats ytterligare (Ruta 2).³⁹

Ett mindre strängt krav utgör det tillstånd som kan förväntas i vattenförekomsten när alla åtgärder har vidtagits som är genomförbara och inte är orimligt kostsamma. Ett mindre strängt krav kan betyda att flera kvalitetsfaktorer ska uppnå god status eller potential. Detta trots att den övergripande statusen eller potentialen är sämre än god på grund av att de kvalitetsfaktorer som motiverar det mindre stränga kravet har sämre än god status eller potential. Ett mindre strängt krav innebär därför a) att de övriga kvalitetsfaktorer som inte motiverar det mindre stränga kravet, **inte** tillåts försämrats till den status som styrs av den mest påverkade kvalitetsfaktorn eller b) att möjligheten för förbättringar av övriga kvalitetsfaktorer **inte** kan bortses från.⁴⁰

Ruta 2. Texten i rutan återger 4 kap. 10 § vattenförvaltningsförordningen och 4 kap. 9 § HVMFS 2019:25 (för grundvatten finns bestämmelser i SGU-FS 2023:2).

4 kap. 10 § vattenförvaltningsförordningen

Vattenmyndigheten ska för en viss vattenförekomst besluta om mindre stränga kvalitetskrav än vad som följer av 2-6 §§, om

1. det på grund av sådan mänsklig verksamhets påverkan som avses i 3 kap. 1 § första stycket 2 eller på grund av vattenförekomstens naturliga tillstånd är omöjligt eller skulle medföra orimliga kostnader att uppnå de strängare kraven,
2. de miljömässiga eller samhällsekonomiska behov som verksamheten fyller inte utan orimliga kostnader kan tillgodoses på ett sätt som är väsentligt bättre för miljön,
3. alla möjliga åtgärder vidtas för att med hänsyn till verksamhetens karaktär eller vattenförekomstens naturliga tillstånd uppnå
 - a) bästa möjliga ekologiska och kemiska status, om vattenförekomsten är ett ytvatten, och
 - b) bästa möjliga status, om vattenförekomsten är ett grundvatten, och
4. vattnets kvalitet inte riskerar att försämrats ytterligare. Förordning (2018:2103).

4 kap. 9 § HVMFS 2019:25

Vattenmyndigheten ska vid beslut om mindre stränga kvalitetskrav underbygga tillhörande bedömningar med uppgifter om

- orsaken till undantaget från att nå god ekologisk status alternativt god ekologisk potential eller god kemisk ytvattenstatus är naturliga förhållanden, att det är omöjligt eller skulle medföra orimliga kostnader,
- vilken eller vilka typer av betydande mänsklig påverkan som identifierats enligt 8 § Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (HVMFS 2017:20) om kartläggning och analys av ytvatten enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660) samt vilken kvalitetsfaktor som inte uppnår god ekologisk status alternativt god ekologisk potential eller vilken parameter som inte uppnår god kemisk ytvattenstatus och som motiverar mindre stränga kvalitetskrav,
- de miljömässiga eller samhällsekonomiska behov som inte utan orimliga kostnader kan tillgodoses på ett sätt som är väsentligt bättre för miljön samt
- hur det säkerställs att alla möjliga åtgärder vidtas så att kvaliteten inte riskerar att försämrats ytterligare. Resultatet ska dokumenteras enligt 13 § i detta kapitel

³⁹ Jämför 4 kap. 10 § vattenförvaltningsförordningen.

⁴⁰ Se CIS Guidance Document No. 20, European Communities, 2009, s. 21f.

2.3.1 Annat sätt

Innan mindre stränga krav kan beslutas måste vattenmyndigheten bedöma om de miljömässiga eller samhällsekonomiska behov som verksamheten fyller kan tillgodoses på ett annat sätt som är väsentligt bättre för miljön utan att det medför orimliga kostnader.⁴¹ Denna bedömning kan delas upp i tre delar:

- Finns det ett annat sätt som kan tillgodose de miljömässiga eller samhällsekonomiska behov som verksamheten fyller?
- Är detta sätt väsentligt bättre för miljön?
- Kan detta sätt tillgodose behoven utan orimliga kostnader?

Det rekommenderas att bedömningen görs i ordningen enligt punkterna ovan.

Vattenmyndigheten kan inte tillämpa mindre stränga krav om bedömningen visar att det finns ett annat sätt som utan orimliga kostnader kan tillgodose de miljömässiga eller samhällsekonomiska behov som verksamheten fyller. Målet för vattenförekomsten blir då god status eller potential. Det står vattenmyndigheten fritt att bedöma åtgärder för hur god status eller potential ska uppnås. Det finns ingen skyldighet att genomföra identifierat annat sätt för att tillhandahålla de miljömässiga och samhällsekonomiska behov som verksamheten fyller som en del av dessa åtgärder.⁴²

Läs mer om bedömningen av om det finns ett annat sätt (som utan orimliga kostnader kan tillgodose de miljömässiga eller samhällsekonomiska behov som verksamheten fyller) i Havs och vattenmyndighetens rapport 2023:12.

2.3.2 Vidta alla möjliga åtgärder och hindra försämring

Ett mindre strängt krav utgör det tillstånd som kan förväntas i vattenförekomsten när alla möjliga åtgärder vidtagits och fått effekt i vattenförekomsten.

Även om vattenmyndigheten konstaterar att vissa åtgärder för att nå god status eller potential är omöjliga eller innebär orimliga kostnader behöver alla andra möjliga åtgärder fortsatt vidtas för att uppnå bästa möjliga status eller potential.⁴³ Denna bedömning ska vattenmyndigheten göra med hänsyn till verksamhetens karaktär eller vattenförekomstens naturliga tillstånd. I begreppet *alla möjliga* innefattas alltså alla återstående åtgärder som inte bedömts vara omöjliga eller orimligt dyra. Vattenmyndigheten ska även säkerställa att statusen eller potentialen inte riskerar att försämrans ytterligare.⁴⁴

Vattenmyndigheten behöver redovisa tillhörande bedömningar och uppgifter om vilka möjliga åtgärder som måste genomföras samt hur det säkerställs att statusen eller potentialen inte riskerar att försämrans ytterligare.⁴⁵

⁴¹ 4 kap. 10 § 2 vattenförvaltningsförordningen.

⁴² Jämför CIS Guidance Document No. 20, European Communities, 2009, s. 21.

⁴³ 4 kap. 10 § 3 vattenförvaltningsförordningen se även 4 kap. 9 § HVMFS 2019:25.

⁴⁴ 4 kap. 10 § 4 vattenförvaltningsförordningen se även 4 kap. 9 § HVMFS 2019:25.

⁴⁵ 4 kap. 9 § HVMFS 2019:25.

3 Skäl till undantag

Det finns ett skäl för förlängd tidsfrist efter 2027: *På grund av naturliga förhållanden*. För mindre stränga krav finns det två skäl: *Omöjligt* respektive *orimliga kostnader*.

3.1 Naturliga förhållanden enda skäl till förlängd tidsfrist efter 2027

Skälet *inte möjligt av tekniska skäl* och skälet *inte möjligt med rimliga kostnader* kan inte tillämpas efter 2027.

Undantag i form av förlängd tidsfrist efter 2027 får endast beslutas om det på grund av *naturliga förhållanden* inte går att klara kvalitetskraven till 2027.⁴⁶ *Naturliga förhållanden* är det enda skäl som kan användas för att förlänga tidsfristen till efter 2027. Detta förutsätter att de åtgärder som i sig bedöms leda till faktiska förbättringar i vattenmiljön redan har vidtagits, men att vattenförekomsternas egenskaper är sådana att återhämtningen till god status eller potential förväntas ta längre tid.

De *naturliga förhållandena* bestämmer takten till naturlig återhämtning och kan påverka tiden som krävs för att återställa vattenförekomstens tillstånd till god status eller potential. Naturliga förhållanden innebär att det finns naturliga processer som leder till en tidsförskjutning innan en åtgärd kan få genomslag i miljön. Fördröjningen av återställandet kan exempelvis bero på den tid det tar för växter och djur att återkolonisera och återetablera sig efter att fysikalisk-kemiska eller hydromorfologiska förhållanden har återställts till förhållanden som motsvarar god status eller potential. Andra exempel på sådana processer är en sjös eller en grundvattenförekomsts omsättningstid, den biologiska återhämtningsförmågan eller nedbrytningsförmågan. Dessutom avses situationer där återhämtningsprocessen försenas på grund av kvarstående effekter av mänsklig verksamhet. Fördröjningen kan också bero på tiden det tar för miljön att stabilisera sig efter åtgärdsarbeten.⁴⁷

Till skillnad från de andra två skälen (inte möjligt av tekniska skäl eller med rimliga kostnader som kunde motivera förlängd tidsfrist som längst till 2027) finns det inget angivet slutdatum i vattenförvaltningsförordningen kopplat till skälet *på grund av naturliga förhållanden*. Det beror på att vissa vattenförekomster, ibland efter årtionden eller till och med århundraden av mänsklig påverkan, kan behöva lång tid för att återhämta sig efter att nödvändiga åtgärder har vidtagits. Om kvalitetskraven, på grund av *naturliga förhållanden*, inte ens kommer att kunna nås till år 2033 eller senare får vattenmyndigheten ange en ännu senare tid då kvalitetskraven bedöms nås.

⁴⁶ 4 kap. 9 § andra stycket vattenförvaltningsförordningen.

⁴⁷ Jämför CIS Guidance Document No. 20, European Communities, 2009, s. 22 och CIS Document Natural Conditions in relation to WFD Exemptions och CIS Technical document *Clarification on the application of WFD Article 4(4) time extensions in the 2021 RBMPs and practical considerations regarding the 2027 deadline*.

3.2 Skäl till undantaget mindre stränga krav

I bestämmelsen om mindre stränga krav finns ingen koppling till någon tidsaspekt till skillnad från bestämmelsen om förlängd tidsfrist.

3.2.1 Skälet: Omöjligt⁴⁸

Mindre stränga krav med skälet *omöjligt* betyder att det på grund av

- *mänskliga verksamheters påverkan* på vattenförekomsten är absolut *omöjligt* att nå god status eller potential eller
- *vattenförekomstens naturliga tillstånd* är absolut *omöjligt* att nå god status eller potential.

I bestämmelsen om mindre stränga krav finns ingen koppling till någon tidsaspekt till skillnad från bestämmelsen om förlängd tidsfrist. Det finns helt enkelt ingen möjlig lösning på det aktuella problemet inom någon tid. Begreppet *omöjligt* inkluderar både en teknisk omöjlighet och situationer där hanteringen av ett problem står helt utanför Sveriges kontroll.⁴⁹ Det kan till exempel handla om gränsöverskridande problem, såsom problem orsakade av atmosfäriskt nedfall, där lokala åtgärder inte kan lösa problemen och diskussioner med de påverkande länderna inte leder till effektiva åtgärder.

Skälet *omöjligt* kan användas då teknik inte finns för att minska den aktuella verksamhetens påverkan eller för att återställa vattenförekomstens naturliga tillstånd. Notera att mindre stränga krav ska omprövas i senare cykler eller vid behov, till exempel i de fall ny fungerande teknik har blivit tillgänglig. Detta gäller inte bara teknikutveckling, utan kan även gälla utveckling och nya rön inom andra områden.

3.2.2 Skälet: Orimliga kostnader⁵⁰

Mindre stränga krav med skälet *orimliga kostnader* betyder att det på grund av

- *mänskliga verksamheters påverkan* på vattenförekomsten gör att det skulle medföra *orimliga kostnader* att nå god status eller potential eller
- *vattenförekomstens naturliga tillstånd* gör att det skulle medföra *orimliga kostnader* att nå god status eller potential.

⁴⁸ 4 kap. 10 § 1 vattenförvaltningsförordningen.

⁴⁹ Jämför CIS Guidance Document No. 20, European Communities, 2009, s. 13.

⁵⁰ 4 kap. 10 § 1 vattenförvaltningsförordningen.

Kom ihåg!

Bedömningen av mindre stränga krav med skälet *orimliga kostnader* ska omfatta en identifiering och kvantifiering av kostnader och nyttor, inklusive finansiella, ekonomiska, miljömässiga och sociala kostnader och nyttor. Kvalitativa bedömningar ska endast förekomma där det är nödvändigt.¹

Med kostnader och nyttor avses samhällsekonomiska kostnader och nyttor, inte företagsekonomiska eller privatekonomiska. Det är kostnader respektive nyttor för samhället som helhet som är i fokus, inte kostnaderna respektive nyttorna för enskilda verksamhetsutövare.² Beaktande av verksamhetens lönsamhet skulle kunna förskjuta konkurrensen på ett negativt sätt.³ Vattenmyndigheten kan inte bortse från påverkan på den enskilda verksamheten men behöver sätta in verksamheten i ett större samhällsperspektiv, till exempel påverkan på sysselsättning eller på övriga delar av social och ekonomisk utveckling och miljönyttor verksamheterna bidrar med som exempelvis jordbrukets bidrag till biologisk mångfald.

¹ Jämför CIS Guidance Document No. 1, European Communities, 2003, s. 196f.

² Jämför CIS Guidance Document No. 1, European Communities, 2003, s. 116.

³ Om verksamhetens lönsamhet ingår i bedömningen finns det risk att företag som driver sin verksamhet på ett lönsamt och ekonomiskt effektivt sätt kommer diskrimineras genom att nivån för påverkan på verksamheten kommer att vara högre än för olönsamma företag.

Den samhällsekonomiska analysen ska inkludera alla betydande samhällsekonomiska kostnader och nyttor för att uppnå god status eller potential som olika åtgärder medför. Det innebär att även kostnader och nyttor som inte har ett marknadspris inkluderas⁵¹ till exempel värdet av att bevara kulturmiljöer eller ha kvar en naturresurs för kommande generationer. Då det finns osäkerheter runt bedömningarna av kostnader respektive nyttor, behöver vattenmyndigheten beakta

- att orimliga kostnader inte uppstår vid den punkt där uppmätta kostnader precis överstiger kvantifierbara nyttor,
- att bedömningen av kostnader och nyttor måste inkludera såväl kvalitativa som kvantitativa kostnader och nyttor,
- att den marginal med vilken kostnaderna överstiger nyttorna ska vara påtaglig och ha en hög grad av tillförlitlighet.⁵²

Mot bakgrund av ovanstående punkter bedöms att orimliga kostnader uppstår när en *lägsta rimlig* skattning av summa nuvärde av kostnaderna är minst dubbelt så hög⁵³ som en *högsta rimlig* skattning av summa nuvärde av nyttorna. Detta kan uttryckas enligt följande:

$$K_{min} \geq N_{max} \times 2$$

Där (K_{min}) anger hur låga kostnaderna rimligen kan vara som lägst och (N_{max}) anger hur höga nyttorna rimligen kan vara som högst. För mer information om hur monetariserade respektive icke-monetariserade kostnader och nyttor kan hanteras i bedömningen av orimlighet, se *Havs- och vattenmyndighetens vägledning om gräns för orimliga kostnader, rapport 2024:13*.

En bedömning av orimliga kostnader bör göras efter att en kombination av de mest kostnadseffektiva åtgärderna för att nå god status eller potential har identifierats.⁵⁴ Avrinningsområdet är en lämplig avgränsning för att bedöma åtgärdernas miljöeffekter och

⁵¹ Jämför CIS Guidance Document No. 1, European Communities, 2003, s. 116–123 och s. 196–197.

⁵² Se CIS Guidance Document No. 20, European Communities, 2009, s. 13.

⁵³ Användandet av begreppet *oproportionerligt* i artikel 4.5 i vattendirektivet för mindre stränga krav ger vid handen att det är fråga om att kostnaderna påtagligt ska överstiga nyttorna. För närmare beskrivning, se Havs- och vattenmyndighetens vägledning om gräns för orimliga kostnader, rapport 2024:13, samt även tabell 1 i avsnitt 3.2.4 i CIS Working Group 2.2 (2003). Jämför Gyllström et al., 2016, s. 56.

⁵⁴ Jämför CIS Guidance Document No. 1, European Communities, 2003, s. 12 och CIS Guidance Document No. 20, European Communities, 2009, s. 13.

kostnadseffektivitet. I vissa fall kan vara lämpligt att bryta ner det ytterligare⁵⁵ (till exempel till delavrinningsområden, Ruta 3) men då är det viktigt att stämma av konsekvenserna för avrinningsområdet som helhet.

Ruta 3. Delavrinningsområden

En sammantagen analys av flera åtgärder i ett delavrinningsområde möjliggör att vattenmyndigheten kan identifiera de åtgärder som tillsammans kan ge den mest kostnadseffektiva åtgärdscombinationen.¹ Det går inte att hänvisa till dyrare åtgärder och utifrån det besluta om undantag med orimliga kostnader som skäl, om det finns andra åtgärder som gör att målet nås utan att det medför orimliga kostnader.

¹Jämför CIS Guidance Document No. 1, European Communities, 2003, s. 26.

För att utreda om skälet orimliga kostnader föreligger måste vattenmyndigheten först identifiera vilka åtgärder som behövs för att nå god status eller potential. Prioritering av åtgärder behöver göras på olika geografiska skalor eller administrativa nivåer och bör beakta olika förhållanden i området. I prioriteringsprocessen bör vattenmyndigheten till exempel ta hänsyn till krav som följer av andra direktiv, konsekvenser av att åtgärder inte genomförs och osäkerhet Ruta 4.

Ruta 4. I prioriteringsprocessen bör vattenmyndigheten till exempel ta hänsyn till krav som följer av andra direktiv, konsekvenser av att åtgärder inte genomförs och osäkerhet.

Genom att känna till befintlig status eller potential kan vattenmyndigheten bedöma behov av förbättringar som behövs för att uppnå god status eller potential. Därefter kan vattenmyndigheten exemplifiera olika åtgärder och åtgärdscombinationer som leder till denna förbättring. Detta beror delvis på platsspecifika förhållanden. För att kunna få till detta behöver vattenmyndigheten ha en dialog med länsstyrelse, kommun, vattenråd och andra intressenter. Innan vattenmyndigheten gör en bedömning av orimliga kostnader behöver det göras en prioritering av de åtgärder som går att genomföra. För att utreda om skäl för orimliga kostnader föreligger måste vattenmyndigheten först komma fram till vilka åtgärder som är lämpligast. Prioritering behöver ta hänsyn till olika geografiska eller administrativa nivåer (till exempel nationell nivå, vattendistrikt, avrinningsområde, vattenförekomst) och bör beakta platsspecifika förhållanden. Prioriteringsprocessen bör ta hänsyn till ett antal relevanta kriterier till exempel:

- Synergier med krav som följer av andra direktiv som till exempel art- och habitatdirektivet, översvämningdirektivet och havsmiljödirektivet.
- Åtgärders kostnadseffektivitet och åtgärders nyttor.
- Konsekvenser av att åtgärder inte genomförs.
- Säkerhet kontra osäkerhet. Läs avsnitt 4 för mer information om hantering av osäkerheter.
- Åtgärder som kan genomföras på kort sikt.
- Hur brådskande det är att lösa problemet (allvarliga konsekvenser eller höga kostnader av att åtgärder inte genomförs, till exempel uteblivet skydd av dricksvattentäkter).
- Tillgängliga finansieringsmekanismer.
- Allmänhetens acceptans (för en åtgärd med en viss effekt över en annan åtgärd med samma effekt).

Jämför CIS Guidance Document No. 20, European Communities, 2009, s. 14f.

När vattenmyndigheten utreder om skälet *orimliga kostnader* föreligger behöver konsekvensen av uteblivet handlande, det vill säga uteblivna nyttor, vägas mot kostnaderna för åtgärderna. Med andra ord ska de nyttor som förloras av att åtgärder inte vidtas, vägas mot kostnaderna för åtgärderna.⁵⁶

⁵⁵ CIS Guidance Document No. 1, European Communities, 2003, s. 25f.

⁵⁶ Jämför CIS Guidance Document No. 20, European Communities, 2009, s. 13.

3.2.3 Naturliga tillstånd är inte ett skäl för mindre stränga krav

Undantag i form av mindre stränga krav får fastställas om det på grund av vattenförekomstens *naturliga tillstånd* är omöjligt eller skulle medföra orimliga kostnader att uppnå kvalitetskraven.⁵⁷ Begreppet *naturliga tillstånd* avser de förhållanden som bestämmer möjligheten till naturlig återhämtning.

Begreppet bekräftar att de naturliga förutsättningarna kan påverka möjligheten som krävs för att återställa vattenförekomstens tillstånd till god status eller potential, bland annat vad gäller minskningen av föroreningshalter. Möjligheten till återställande kan även bero på att växter och djur inte kan återkolonisera och återetablera sig om inte fysikalisk-kemiska eller hydromorfologiska förhållanden återställts till förhållanden som motsvarar god status eller potential. Möjligheten till återställande kan också bero på att vattenmiljön inte längre kan återställas även om en verksamhet inte längre finns kvar.⁵⁸

*Naturliga tillstånd och skillnaden i relation till naturliga förhållanden*⁵⁹

Mindre stränga krav kan alltså beslutas om det på grund av vattenförekomstens *naturliga tillstånd* är omöjligt eller skulle medföra orimliga kostnader att uppnå de strängare kraven god status eller potential. Det finns med andra ord inga åtgärder som kan genomföras. Vattenförekomstens *naturliga tillstånd* är därmed den förutsättning som råder i vattenförekomsten och som gör att det är omöjligt eller medför orimliga kostnader att nå god status eller potential. *Naturliga tillstånd* är inte ett *skäl* till mindre stränga krav till skillnad från *naturliga förhållanden* som är ett skäl till förlängd tidsfrist.

Eftersom *naturliga tillstånd* inte är ett skäl för mindre stränga krav är det en skillnad mellan tillämpningen av begreppen *naturliga tillstånd* och *naturliga förhållanden*. Vattenförekomstens *naturliga förhållande* gör att det tar tid för åtgärden att ge effekter i miljön så att god status eller potential kan nås. Åtgärder som ger effekt har kunnat genomföras. Medan för *naturligt tillstånd* finns inga åtgärder som kan vidtas, exempelvis har i en vattenförekomst sprängts bort berg i vattenfåran eller landskapet, vilket lett till ändrade *naturliga förhållanden* så god status eller potential inte kan nås. Dessa bortsprängda berg har *omöjliga* att återskapa eller på annat sätt efterlikna så att god status eller potential kan nås.

⁵⁷ 4 kap. 10 § 1 vattenförvaltningsförordningen.

⁵⁸ Jämför CIS Guidance Document No. 20, European Communities, 2009, s. 22 och CIS Document Natural Conditions in relation to WFD Exemptions.

⁵⁹ 4 kap. 9–10 §§ vattenförvaltningsförordningen.

4 Osäkerheter

Osäkerhet är ett oundvikligt inslag vid normsättning. Osäkerhet kan skapa ett behov av ytterligare utredning, övervakning och bedömning. Fullständig säkerhet är inte möjlig men osäkerheter bör inte utgöra hinder för att vidta åtgärder.⁶⁰ Bestämmelserna om översyn⁶¹, av bland annat kartläggning och analys samt normsättning, innebär att tidigare beslut måste ses över om ytterligare information visar att tidigare bedömningar behöver uppdateras. De osäkerheter som fanns i det tidiga genomförandet av vattendirektivet ska i princip ha undanröjts inför 2027.

De osäkerheter som trots allt kvarstår behöver vattenmyndigheten minska, även efter 2027. Där osäkerheten är betydande kan risken för orimliga kostnader reduceras genom val av åtgärder som i framtiden lätt kan utökas eller anpassas på grundval av information om åtgärdernas effekter och nyttorna förknippade med dem. Ansträngningar för att minska osäkerheter bör stå i proportion till svårighetsgraden i den aktuella bedömning och konsekvenserna av att göra en felaktig bedömning. Det är ingen mening med att försöka minska osäkerheterna om det inte underlättar bedömningen. Det kan vara bättre att handla på grundval av principer, till exempel försiktighetsprincipen, principen om att förorenaren betalar eller båda. Alternativt, där så är möjligt, på grundval av samförstånd. Det måste finnas en balans mellan risken att inte uppnå kvalitetskraven och risken att inte använda de mest kostnadseffektiva åtgärderna för att nå kvalitetskraven, varvid minimering av risken för att inte uppnå kvalitetskraven bör prioriteras. Det kan till exempel råda större osäkerhet om effektiviteten av åtgärder mot diffusa föroreningar än effektiviteten i åtgärder mot föroreningar från punktkällor. Omvänt kan kostnaderna för åtgärder mot diffusa föroreningar vara mindre än kostnaderna för åtgärder mot föroreningar från punktkällor.⁶²

⁶⁰ Se CIS Guidance Document No. 20, European Communities, 2009, s. 11f. Jämför Technical document CIS Clarification on the application of WFD Article 4(4) time extensions in the 2021 RBMPs and practical considerations regarding the 2027 deadline, Document endorsed by EU Water Directors at their meeting in Malta on 15-16 June 2017.

⁶¹ 5 kap. 9 § tredje stycket miljöbalken, 3 kap. 1 § andra stycket vattenförvaltningsförordningen, 5 kap. 1 § andra stycket vattenförvaltningsförordningen och 7 kap. 1 § första stycket vattenförvaltningsförordningen.

⁶² Se CIS Guidance Document No. 20, European Communities, 2009, s. 11f.

5 Hur miljö kvalitetsnormer inklusive undantag fastställs

För ytvatten baseras undantag i praktiken på en viss del av den ekologiska statusen eller potentialen respektive kemiska ytvattenstatusen, det vill säga en eller flera kvalitetsfaktorer för ekologisk status respektive en eller flera parametrar för kemisk ytvattenstatus.

Vattenmyndigheten ska fastställa miljö kvalitetsnormen för vattenförekomsten så att det framgår vilken kvalitetsfaktor för ekologisk status alternativt ekologisk potential eller vilken enskild parameter för kemisk ytvattenstatus som är justerad med anledning av de krav som följer av undantaget.⁶³

För grundvatten baseras undantag för kvantitativ status på var och en av de ingående kvalitetsfaktorerna. För kemisk status baseras undantag på en bedömning av varje parameter. Vid beslut om undantag ska det framgå vilken kvantitativ kvalitetsfaktor eller enskild kemisk parameter som är justerad med anledning av de krav som följer av undantaget.

Förlängd tidsfrist och mindre stränga kvalitetskrav får inte fastställas på sådant sätt att det medför att vattnets kvalitet riskerar ytterligare försämring.⁶⁴ Ytterligare försämring innebär inte bara försämring med en klass av den sammanvägda ekologiska statusen eller potentialen (exempelvis från god till måttlig ekologisk status), utan innebär även försämring med en klass för en kvalitetsfaktor (exempelvis från god till måttlig hydrologisk regim). För kemisk status avses försämring med en klass för en parameter. Detta så kallade *icke-försämringskravet* avser alltså inte försämring av status inom en klass. I den lägsta klassen är dock ingen ytterligare försämring tillåten.⁶⁵ *Icke-försämringskravet* gäller oavsett vilken kvalitetsfaktor det är fråga om, med andra ord är det alltså inte endast biologiska kvalitetsfaktorer som avses för ytvatten.⁶⁶ För ekologisk status eller potential är det viktigt att försämring bedöms för varje enskild kvalitetsfaktor eftersom en kvalitetsfaktor som i nuläget inte är avgörande för undantaget på sikt ändå kan leda till att miljö kvalitetsnormen inte kan nås om den tillåts att försämrats.

Det ska framgå i vattenmyndighetens redovisning vilken miljö kvalitetsnormen är och vilken kvalitetsfaktor respektive parameter som ger skäl till undantag.⁶⁷ Det behöver också anges att övriga kvalitetsfaktorer i förekommande fall ska bibehålla god eller hög status. Vid exempelvis rapportering till EU och i tillståndsprövningar är det viktigt att kunna identifiera vilka delar av vattnets status eller potential som behöver förbättras och vilka delar som inte får försämrats. Det behöver därför tydligt framgå av miljö kvalitetsnormen vilken del (det vill säga kvalitetsfaktor eller parameter) som ligger till grund för undantag och vilken del som fortfarande kräver god eller hög status.

⁶³ 4 kap. 6 § HVMFS 2019:25.

⁶⁴ 4 kap. 9 § 3 och 4 kap. 10 § 4 vattenförvaltningsförordningen. Se även om försämring per kvalitetsfaktor 4 kap. 3 § femte stycket HVMFS 2019:25.

⁶⁵ Jämför EU-domstolens dom den 1 juli 2015 i mål C-461/13 (Weserdomen) och EU-domstolens dom den 28 maj 2020 i mål C-535/18 (Bielefelddomen).

⁶⁶ Jämför Mark- och miljööverdomstolens dom den 12 juni 2018 i mål nr M 5186-17 (MÖD 2018:28, Möldalsån) och Mark- och miljööverdomstolens dom den 25 oktober 2023 i mål nr M 692-22.

⁶⁷ 4 kap. 6 § HVMFS 2019:25.

I av Havs- och vattenmyndigheten angiven databas (VISS) ska vattenmyndigheten även vid fastställande och redovisning av miljökvalitetsnormer dokumentera bedömningar och resultat⁶⁸, se avsnitt 6 för mer information.

Nedan följer exempel på hur miljökvalitetsnormer inklusive undantag fastställs för ytvatten (Ruta 5) respektive grundvatten (Ruta 6) och behöver framgå i vattenmyndighetens föreskrifter.

Ruta 5. Exempel på hur miljökvalitetsnormer ytvatten inklusive undantag fastställs och behöver framgå i vattenmyndighetens föreskrifter.

Exempel ytvatten

Den sammanvägda ekologiska statusen bedöms vara måttlig i en sjö på grund av att kvalitetsfaktorerna växtplankton och näringsämnen i sjöar båda är klassificerade till måttlig status. Orsaken är höga fosforhalter med anledning av diffusa utsläpp från intilliggande jordbruk. Alla åtgärder kommer att genomföras innan 2027 men de naturliga förhållandena tillåter återhämtning till god status först 2033. Det finns alltså skäl att besluta om undantag. Sjön är morfologiskt opåverkad. Därför har kvalitetsfaktorn morfologiskt tillstånd klassificerats till hög status. När miljökvalitetsnormen fastställs ska det tydligt framgå vilka kvalitetsfaktorer som undantaget grundas på. Eftersom försämring inte får ske av övriga kvalitetsfaktorer som inte ger skäl för undantag ska det även framgå i miljökvalitetsnormen att morfologiskt tillstånd ska vara hög och god status ska bibehållas för övriga kvalitetsfaktorer. Miljökvalitetsnormen i detta exempel ska sättas till god ekologisk status 2033 med information om att den förlängda tidsfristen beror på kvalitetsfaktorerna växtplankton och näringsämnen samt att kvalitetsfaktorn morfologiskt tillstånd ska bibehålla hög status och att övriga kvalitetsfaktorer ska bibehålla god status. Den sammanvägda ekologiska statusen ger således en miljökvalitetsnorm för ekologisk status som lämpligen kan redovisas med specificeringar om enskilda kvalitetsfaktorer enligt nedan:

God ekologisk status 2033 med

- bibehållen hög status för kvalitetsfaktorn morfologiskt tillstånd
- bibehållen god status för övriga kvalitetsfaktorer
- justering för
 - kvalitetsfaktorn växtplankton – god status 2033 (förlängd tidsfrist med skälet naturliga förhållanden)
 - kvalitetsfaktorn näringsämnen – god status 2033 (förlängd tidsfrist med skälet naturliga förhållanden)

Kemisk status bedöms samtidigt vara ej god i sjön på grund av höga kvicksilverhalter som orsakats av atmosfäriskt nedfall från långväga lufttransporter. Situationen kan inte åtgärdas och ett mindre strängt krav är tillämpligt.

Miljökvalitetsnormen för kemisk ytvattenstatus i detta exempel sätts till ej god kemisk ytvattenstatus med information om att det mindre stränga kravet beror på kvicksilver och att god ytvattenstatus ska bibehållas för övriga parametrar. Miljökvalitetsnormen för kemisk ytvattenstatus kan lämpligen redovisas med specificeringar om enskilda parametrar enligt nedan:

Ej god kemisk ytvattenstatus med

- bibehållen god ytvattenstatus för alla parametrar
- justering för
 - parametern kvicksilver – ej god ytvattenstatus (mindre stränga krav med skälet omöjligt)

⁶⁸ 4 kap. 13 § HVMFS 2019:25.

Ruta 6. Exempel på hur miljökvalitetsnormer grundvatten inklusive undantag fastställs och behöver framgå i vattenmyndighetens föreskrifter.

Exempel grundvatten

En grundvattenförekomst bedöms ha otillfredsställande kvantitativ status för vattenbalans på grund av stora vattenuttag för torrläggning i en pågående täktverksamhet. Övriga kvalitetsfaktorer för kvantitativ status har god status. Omprövning av täktverksamhetens tillstånd till vattenbortledning är påbörjad, men åtgärder förväntas inte ge effekt förrän 2027, på grund av *naturliga förhållanden*.

Miljökvalitetsnormen i detta exempel ska sättas till kvantitativ god status 2027 med angivelse att den förlängda tidsfristen beror på kvalitetsfaktorn vattenbalans. Den sammanvägda grundvattenstatusen ger således en miljökvalitetsnorm för grundvatten som lämpligen kan redovisas med specificeringar om enskilda kvalitetsfaktorer enligt nedan:

God kvantitativ status 2027 med

- bibehållen god status för övriga kvalitetsfaktorer
- justering för kvalitetsfaktorn vattenbalans – god status 2027 (förlängd tidsfrist med skälet *naturliga förhållanden*)

Grundvattenförekomsten har också otillfredsställande kemisk grundvattenstatus med avseende på arsenik. Föroreningskällan är ett omfattande förorenat område med stor spridning av arsenik i grundvattnet. Alla åtgärder som är möjliga att genomföra har vidtagits i syfte att sänka arsenikhalterna. Det är alltså *omöjligt* att vidta fler åtgärder. Det finns inga dokumenterat skyddsvärda grundvattenberoende ekosystem som är känsliga för höga halter av arsenik och grundvattenförekomsten är inte utpekad som nuvarande eller framtida dricksvattenförekomst. Grundvattenförekomsten bör därför omfattas av mindre stränga kvalitetskrav vad avser arsenik.

Otillfredsställande kemisk grundvattenstatus med

- bibehållen god kemisk grundvattenstatus för alla parametrar
- justering för
 - arsenik otillfredsställande grundvattenstatus (mindre stränga krav med skälet *omöjligt*)

6 Krav på redovisning

Vattenmyndigheten ska vid fastställande och redovisning av miljökvalitetsnormer för ytvatten dokumentera bedömningar och resultat i av Havs- och vattenmyndigheten och Sveriges geologiska undersökning angiven databas (VISS). Med hänsyn till de krav som ställs på samverkan⁶⁹ ska vattenmyndigheten sammanfatta och presentera informationen på ett lättförståeligt sätt. Redovisning ska särskilt ske för:

- Den bedömning som tillämpning av bestämmelserna om skyddade områden och strängaste kraven medför, särskilt på kvalitetsfaktor- eller parameternivå.
- Bedömning av förlängd tidsfrist och mindre stränga kvalitetskrav, särskilt på kvalitetsfaktor- eller parameternivå.
- Ställningstaganden för ändring av en miljökvalitetsnorm.⁷⁰

För grundvatten ska redovisningen inkludera information som beskrivs i Sveriges geologiska undersöknings föreskrifter SGU-FS 2023:2.

Vattenmyndigheten ska inkludera skälen för beslut om förlängd tidsfrist och mindre stränga kvalitetskrav i förvaltningsplanen.⁷¹

Vattenmyndigheten bör redovisa ovan information på ett sätt som underlättar samverkan och processerna vid tillsyn och prövning. Information bör också finnas tillgänglig på ett sätt som underlättar rapportering till EU-kommissionen och för andra processer där miljökvalitetsnormer och den bakomliggande informationen är av värde. Avseende rapportering till EU-kommissionen bör informationslagring utgå från den EU-gemensamma vägledningen för rapportering⁷².

⁶⁹ 2 kap. 4 § vattenförvaltningsförordningen och 4 kap. 13 § HVMFS 2019:25.

⁷⁰ 4 kap. 13 § HVMFS 2019:25.

⁷¹ 5 kap. 1 § och bilaga 1 p. 5 vattenförvaltningsförordningen. Jämför även bilaga VII p. 5 i vattendirektivet.

⁷² CIS Guidance 35 Document No. 35, European Communities, 2023.

7 Olika roller i processen för undantag

Havs- och vattenmyndigheten och Sveriges geologiska undersökning är de centrala myndigheter som ansvarar för att det finns föreskrifter och vägledningar som styr och stödjer arbetet med att besluta om undantag. Andra centrala myndigheter kan bidra med underlag om exempelvis värdering av påverkan på en verksamhet eller miljön i stort.

Det är bara de fem länsstyrelserna som är vattenmyndigheter för respektive distrikt som beslutar om kvalitetskrav inklusive undantag.⁷³ På alla länsstyrelser finns beredningssekretariat som bistår de fem länsstyrelser som är vattenmyndigheter, bland annat i processen att besluta om undantag.⁷⁴

Verksamhetsutövare ska ha kunskap om sin egen verksamhet och dess påverkan på miljön.⁷⁵ De kan därför inkomma med underlag som kan underlätta vid bedömningarna inför eventuellt beslutande av undantag.⁷⁶ Om verksamhetsutövaren inkommer med relevant underlag behöver detta levereras i sådant format som gör det möjligt att användas i vattenmyndighetens arbete.⁷⁷ Underlag kan handla om sådant som har betydelse för statusklassificeringen men även sådant som har betydelse för avvägningarna om påverkan på verksamheten och olika nyttor.

Prövningsmyndigheterna har i vissa fall att ta ställning till om en miljökvalitetsnorm för en vattenförekomst som är förenad med ett undantag är korrekt satt.⁷⁸

Dessutom kan det finnas en rad intressenter såsom andra myndigheter, kommuner, organisationer, vattenråd och enskilda som kan bistå med information på regional och lokal nivå. Vattenråden samlar många intressen inom ett specifikt avrinningsområde och har ofta en överblick över de verksamheter som orsakar påverkan i avrinningsområdet.

⁷³ 4 kap. 8b § vattenförvaltningsförordningen samt enligt 1 och 16 §§ förordningen (2017:872) om vattendelegationer är det vattendelegationen på respektive vattenmyndighets länsstyrelse som beslutar i dessa frågor för vattenmyndighetens räkning.

⁷⁴ 6–7 §§ förordningen (2017:872) om vattendelegationer.

⁷⁵ 2 kap. 2 § miljöbalken.

⁷⁶ Jämför 2 kap. 4 § vattenförvaltningsförordningen och 8 § förordningen (2017:872) om vattendelegationer.

⁷⁷ Exempel om hur information om regleringar kan inkluderas i det nationella underlaget finns i Statusklassificering av hydrologisk regim, Exemplifiering av HVMFS 2019:25, Havs- och vattenmyndighetens rapport 2022:01, s. 30f.

⁷⁸ Se bland annat 22 kap. 13 § miljöbalken.

8 Allmänhetens deltagande och transparens

Vattenmyndigheten ska planera sitt arbete så att det möjliggör och uppmuntrar till deltagande av alla som berörs av förvaltningen av vattenmiljön.⁷⁹ Vattenmyndigheten bör uppmuntra aktivt deltagande på ett tidigt stadium, alltså redan från kartläggning och analys till förslag på kvalitetskrav. Aktivt deltagande kan bidra till att uppnå bättre beslutsunderlag för vattenmyndigheten, en bättre förståelse för beslutade miljökvalitetsnormer och för de faktorer som påverkar tillämpningen av undantag (till exempel kostnader och nyttor och teknisk genomförbarhet).

För att genomförandet av vattenförvaltningen ska bli framgångsrikt krävs att vattenmyndigheten har nära samarbete och samverkan på exempelvis lokal nivå, genom kommuner, vattenråd och andra referensgrupper med olika intressenter⁸⁰. Samverkan kan även vara viktig på regional nivå, till exempel samverkan inför prövning enligt nationella planen.⁸¹

Allmänheten ska åtminstone informeras om grunderna till de undantag som tillämpas för varje vattenförekomst. Det görs till exempel genom att vattenmyndigheten vid fastställande och redovisning av kvalitetskrav ska dokumentera bedömningar och resultat i av Havs- och vattenmyndigheten angiven databas (VISS). Informationen ska sammanfattas och presenteras på ett lättförståeligt sätt.⁸²

Läs mer om allmänhetens deltagande och transparens i rapporten *Samverkan om vattenförvaltning - information, kommunikation och samråd*⁸³ Havs- och vattenmyndighetens handbok 2006:1.

⁷⁹ 2 kap. 4 § vattenförvaltningsförordningen.

⁸⁰ 8 § förordning (2017:872) om vattendelegationer.

⁸¹ Se Vägledning om samverkan inför prövning enligt nationella planen på: <https://www.havochvatten.se/arbete-i-vatten-och-energiproduktion/vattenkraftverk-och-dammar/omprovning-for-moderna-miljovillkor/vagledning-om-samverkan-infor-provning-enligt-nationella-planen.html>. Publicerad: 2021-05-05. Uppdaterad: 2021-12-20.

⁸² 4 kap. 13 § HVMFS 2019:25 och 13 § HVMFS 2015:34.

⁸³ Naturvårdsverket, 2006, Samverkan om vattenförvaltning - information, kommunikation och samråd, Handbok för tillämpningen av 2 kap. 4 §, Förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön, Handbok 2006:1, under Havs- och vattenmyndighetens ansvar efter den 1 juli 2011.

9 Steg för bedömning av undantag.

I efterföljande tre kapitel (9.1–9.3) anges de tre steg som rekommenderas vid utredning och beslut av undantag. I bilaga A finns även vägledning kring hur förlängd tidsfrist till 2027 borde fastställts fram till cykel 2022–2027. Denna bilaga kan användas som stöd i de fall en besluten norms riktighet behöver utredas eller förstås.

9.1 A) Bedömning om undantag är tillämpligt

Syftet med steg A är att analysera om undantag är tillämpligt. Detta görs genom att identifiera de vattenförekomster där status eller potential är sämre än god samt vilka som utgör, utgör del av eller påverkar ett skyddat område eller berörs av övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning. Steg A regleras i HVMFS 2019:25 och SGU-FS 2023:2 (Ruta 7).

Ruta 7. Texten i rutan återger 4 kap. 5–7 och 10 §§ HVMFS 2019:25 (för grundvatten finns bestämmelser i SGU-FS 2023:2).

4 kap. 5 § HVMFS 2019:25

Vattenmyndigheten ska fastställa miljö kvalitetsnormen för en ytvattenförekomst som utgör, utgör del av eller påverkar skyddade områden så att bestämmelser för respektive skyddat område kan följas enligt 4 kap. 6 och 6 a §§ vattenförvaltningsförordningen (2004:660).

4 kap. 6 § HVMFS 2019:25

Om kriterier för skyddade områden enligt 4 kap. 6 och 6 a §§ eller undantag enligt 4 kap. 9 och 10 §§ vattenförvaltningsförordningen (2004:660) och detta kapitel är uppfyllda ska vattenmyndigheten fastställa miljö kvalitetsnormen för ytvattenförekomsten så att det framgår vilken kvalitetsfaktor för ekologisk status alternativt ekologisk potential eller vilken enskild parameter för kemisk ytvattenstatus som är justerad med anledning av de krav som följer av det skyddade området eller undantaget. Den justerade parametern eller kvalitetsfaktorn ska redovisas i av Havs- och vattenmyndigheten angiven databas och i förvaltningsplan och åtgärdsprogram i enlighet med 5–7 §§ i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (HVMFS 2015:34) om förvaltningsplaner och åtgärdsprogram för ytvatten enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660).

4 kap. 7 § HVMFS 2019:25

För den ytvattenförekomst där ekologisk ytvattenstatus alternativt potential eller kemisk ytvattenstatus är sämre än god ska vattenmyndigheten utreda om undantag enligt 4 kap. 9 och 10 §§ vattenförvaltningsförordningen (2004:660) är tillämpligt. Vattenmyndigheten ska först utreda om undantag enligt 4 kap. 9 § vattenförvaltningsförordningen (2004:660), förlängd tidsfrist, är tillämpligt.

Därefter ska vattenmyndigheten utreda om undantag enligt 4 kap. 10 § vattenförvaltningsförordningen (2004:660), mindre stränga kvalitetskrav, är tillämpligt.

Resultatet ska dokumenteras enligt 13 § i detta kapitel.

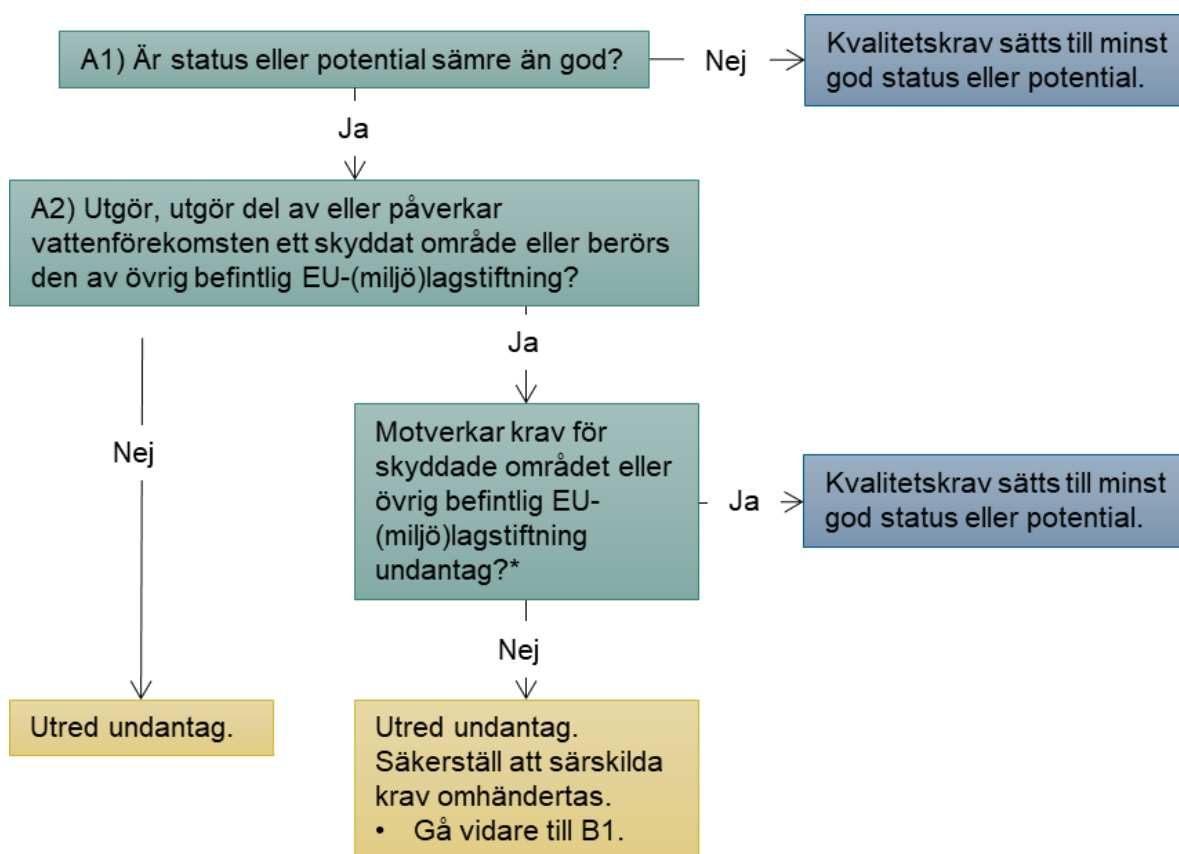
4 kap. 10 § HVMFS 2019:25

När vattenmyndigheten beslutar om mindre stränga kvalitetskrav för en ytvattenförekomst ska vattenmyndigheten även besluta om förlängd tidsfrist i de fall det är tillämpligt.

Vattenmyndigheten ska vid beslut om undantag motivera tillhörande bedömningar⁸⁴. Undantag får inte beslutas i strid med bestämmelserna om strängaste kravet⁸⁵ och får inte heller permanent hindra eller äventyra uppnåendet av kvalitetskraven för andra vattenförekomster inom samma vattendistrikt⁸⁶.

Steg A är aktuellt både då en miljökvalitetsnorm ska fastställas i samband med varje ny förvaltningscykel och då en befintlig miljökvalitetsnorm behöver ses över under en pågående cykel (till exempel i samband med provning).

Flödesschemat i Figur 2 visar den process som kan användas vid bedömning av om undantag är tillämpligt.

*informationen behövs i ett senare skede vid normsättningen

Figur 2 Schematisk bild med kontrollfrågor över den stegvisa process som rekommenderas när vattenmyndigheten ska bedöma om undantag är tillämpligt. Information om eventuella särskilda kraven för skyddat område och om vattenförekomsten berörs av övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning är information som vattenmyndigheten behöver ha med sig i sin bedömning av vilka kvalitetskrav som ska gälla.

⁸⁴ Se 4 kap. 8–9 och 13 §§ HVMFS 2019:25.

⁸⁵ 4 kap. 7 § vattenförvaltningsförordningen.

⁸⁶ 4 kap. 16 § vattenförvaltningsförordningen.

9.1.1 A1) Är status eller potential sämre än god?

I detta steg ska bedömas om vattenförekomstens status eller potential är sämre än god (Tabell 1). Om statusen eller potentialen är sämre än god kan det finnas skäl att besluta om undantag.

Tabell 1. A1) Är status eller potential sämre än god?

A1) Är status eller potential sämre än god?	
Svar	Att göra
Ja.	<p>Eftersom vattenförekomstens status eller potential är sämre än god ska undantag utredas.</p> <p>Dokumentera tillhörande bedömningar och uppgifter om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vattenförekomstens sammanvägda status eller potential. • Vilken eller vilka kvalitetsfaktorer eller parametrar som inte uppnår god status eller potential vilken status eller potential respektive kvalitetsfaktorer eller parametrar har. • Vilken eller vilka kvalitetsfaktorer eller parametrar som uppnår god status eller potential. <p>Om vattenförekomstens status eller potential har en lägre klass för någon kvalitetsfaktor i jämförelse med närmast föregående cykels klassificering ska anges om det beror på⁸⁷</p> <ul style="list-style-type: none"> • nytt underlag • nya bedömningsgrunder eller • en faktisk försämring. <p>Se närmare om försämring i avsnitt 2.1.</p> <p>Gå vidare till Steg A2.</p>
Nej.	<p>Eftersom vattenförekomstens status eller potential inte är sämre än god är undantag inte aktuellt. Målet för vattenförekomsten är att uppnå minst god status eller potential.</p> <p>För beskrivning av normsättning se HVMFS 2019:25 respektive SGU-FS 2023:2.</p>

⁸⁷ För att underlätta rapportering enligt CIS Guidance 35 Document No. 35, European Communities, 2023, där denna information efterfrågas.

9.1.2 A2) Utgör, utgör del av eller påverkar vattenförekomsten ett skyddat område eller berörs den av övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning?

I detta steg ska säkerställas att efterföljande bedömningar om undantag inte görs när det är uppenbart att särskilda krav som följer av skyddat område eller övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning omöjliggör att en vattenförekomst kan få ett undantag (Tabell 2).

Trots krav till följd av skyddade områden eller övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning kan det finnas skäl till undantag då undantag i vissa fall kan vara möjligt för de delar av miljö kvalitetsnormen som inte berörs av det skyddat område eller övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning. I den mån detta är oklart behöver vattenmyndigheten beskriva särskilda krav för skyddat område eller övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning. Kraven behöver då kunna relateras till en enskild kvalitetsfaktor respektive parameter. Länsstyrelserna kan behöva stötta vattenmyndigheten i beskrivningen av de särskilda kraven.⁸⁸ Med stöd av den här informationen kan vattenmyndigheten redan i detta eller senare steg avgöra om undantag kan beslutas eller inte.

Tabell 2. A2) Utgör, utgör del av eller påverkar vattenförekomsten ett skyddat område eller berörs den av övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning?

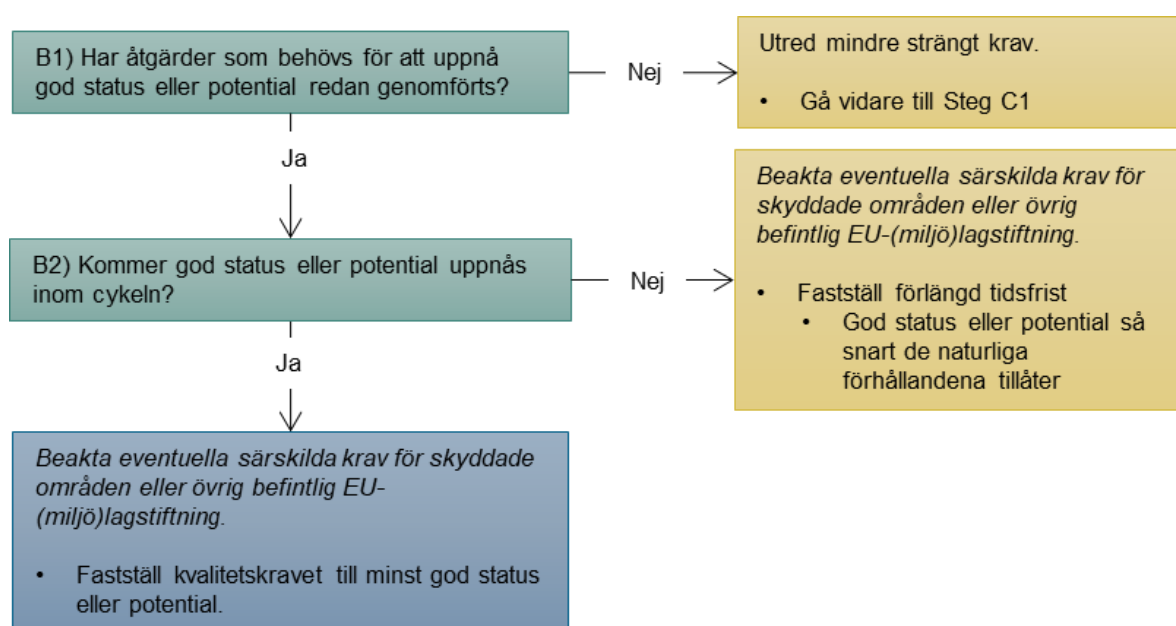
A2) Utgör, utgör del av eller påverkar vattenförekomsten ett skyddat område eller berörs den av övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning?	
Svar	Att göra
Ja.	<p>Eftersom vattenförekomsten utgör, utgör del av eller påverkar ett skyddat område eller berörs av övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning behöver särskilda krav för det skyddade området och den övriga befintlig EU-(miljö)lagstiftning beskrivas. Denna information behövs vid normsättningen i ett senare skede.</p> <p>Dokumentera tillhörande bedömningar och uppgifter om:</p> <ul style="list-style-type: none"> Information om vilken typ av krav som finns för det skyddade området eller övrig befintlig EU-lagstiftning som rör vattenförekomsten. För att beskriva särskilda krav för skyddade områden i form av vattenberoende Natura 2000-områden gå till Havs- och vattenmyndighetens rapport: Att fastställa miljö kvalitetsnormer för vattenförekomster i överensstämmelse med bevarandemål för arter och naturtyper. Rapport 2021:23. <p>Vattenmyndigheten får inte besluta om undantag när det är uppenbart att krav som följer av skyddade områden eller övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning är omöjliga att följa om undantag tillämpas. Vattenmyndigheten ska istället utreda vilken miljö kvalitetsnorm vattenförekomsten ska ha med hänsyn till de krav som följer av det skyddade området eller övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning.</p> <p>Avsluta undantagsbedömningen om det är uppenbart att krav på skyddade områden eller övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning inte är förenlig med undantag. Kvalitetskrav sätts till minst god status eller potential. Beakta även eventuella särskilda krav för skyddade områden eller övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning.</p> <p>Säkerställ att övriga delar enligt ovanstående steg är dokumenterade. Informationen ska sammanfattas och presenteras på ett lättförståeligt sätt i VISS.</p> <p>I vissa fall är det inte uppenbart att krav som följer av skyddade områden eller övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning är förenligt eller inte med att tillämpa undantag. Först när efterföljande steg är gjorda möjliggörs bedömningen.</p> <p>Gå vidare till Steg B1.</p>
Nej.	Gå vidare till Steg B1.

⁸⁸ För att beskriva särskilda krav för det skyddade områden i form av vattenberoende Natura 2000-områden, se Havs- och vattenmyndigheten, 2021, Att fastställa miljö kvalitetsnormer för ytvattenförekomster i överensstämmelse med bevarandemål för arter och naturtyper, Havs- och vattenmyndighetens rapport 2021:23.

9.2 B) Bedömning av förlängd tidsfrist

Syftet med steg B är att bedöma om förlängd tidsfrist är tillämpligt. Förlängd tidsfrist efter 2027 kan enbart användas på grund av skälet *naturliga förhållanden*. Förlängd tidsfrist på grund av skälen *inte möjligt av tekniska skäl* och *inte möjligt med rimliga kostnader* får med andra ord inte användas efter 2027. Bilaga A kan användas i de fall det behöver finnas stöd för att se om en fastställd miljö kvalitetsnorm för förlängd tidsfrist utifrån skälen *inte tekniskt möjligt* och *orimliga kostnader* som gäller fram till 2027 är gjord på rätt grunder, till exempel i samband med domstolsprövning. Steg B regleras i 4 kap. 9 § vattenförvaltningsförordningen, HVMFS 2019:25 och SGU-FS 2023:2.

Flödesschemat i Figur 3 visar den process som kan användas vid bedömning av om förlängd tidsfrist är tillämbart.⁸⁹

Figur 3. Schematisk bild med kontrollfrågor över den stegvisa process som rekommenderas vid fastställande av förlängd tidsfrist.

⁸⁹ Jämför CIS Guidance Document No. 20, European Communities, 2009, s. 19.

9.2.1 B1) Har alla åtgärder som behövs för att uppnå god status eller potential redan genomförts?

I detta steg ska analyseras om alla åtgärder som behövs för att uppnå god status eller potential har genomförts (Tabell 3).

Eftersom statusen eller potentialen är sämre än god (steg A1) behöver det vara känt om alla åtgärder som behövs för att uppnå god status eller potential har genomförts och om vattenförekomsten fortfarande håller på att återhämta sig. Det är då vattenförekomstens *naturliga förhållanden* som gör att god status eller potential ännu inte uppnåtts. Om det finns åtgärder för att uppnå god status eller potential och dessa inte har genomförts behöver vattenmyndigheten dokumentera orsaken till det. Därefter utreds om det är möjligt att göra åtgärder eller inte (steg C). Vid utredning av mindre stränga krav görs inte någon bedömning av tidsaspekten, till skillnad från bestämmelsen om förlängd tidsfrist.

Tabell 3. B1) Har alla åtgärder som behövs för att uppnå god status eller potential redan genomförts?

B1) Har alla åtgärder som behövs för att uppnå god status eller potential redan genomförts?	
Svar	Att göra
Ja.	<p>Eftersom alla åtgärder som behövs för att uppnå god status eller potential redan har genomförts men status eller potential ännu inte uppnått god behöver det bedömas när god status kan uppnås.</p> <p>Dokumentera tillhörande bedömningar och uppgifter om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vilken eller vilka typer av betydande mänsklig påverkan⁹⁰ som är orsak till att vattenförekomsten ännu inte uppnått god status eller potential. • Om och i så fall hur vattenförekomsten berörs av den nationella planen för omprövning av vattenkraft enligt 11 kap. 28 § miljöbalken. En plan (nationell, regional eller liknande) kan i sig inte ligga till grund för förlängd tidsfrist. <p>Gå vidare till Steg B2.</p>
Nej.	<p>Utred mindre stränga krav.</p> <p>Dokumentera tillhörande bedömningar och uppgifter om orsaken att åtgärder för att uppnå god status eller potential ännu inte genomförts.</p> <p>Gå vidare till Steg C1.</p>

⁹⁰ Uppgift om den betydande mänsklig påverkan ska finnas tillgänglig i påverkansanalysen gjord utifrån kraven i 3 kap. 1 § vattenförvaltningsförordningen och 8 § HVMFS 2017:20.

9.2.2 B2) Kommer god status eller potential uppnås inom cykeln?

Syftet med detta steg är att vara till stöd vid analys av om god status eller potential kan uppnås inom cykeln (Tabell 4).

Tabell 4. B2) Kommer god status eller potential uppnås inom cykeln?

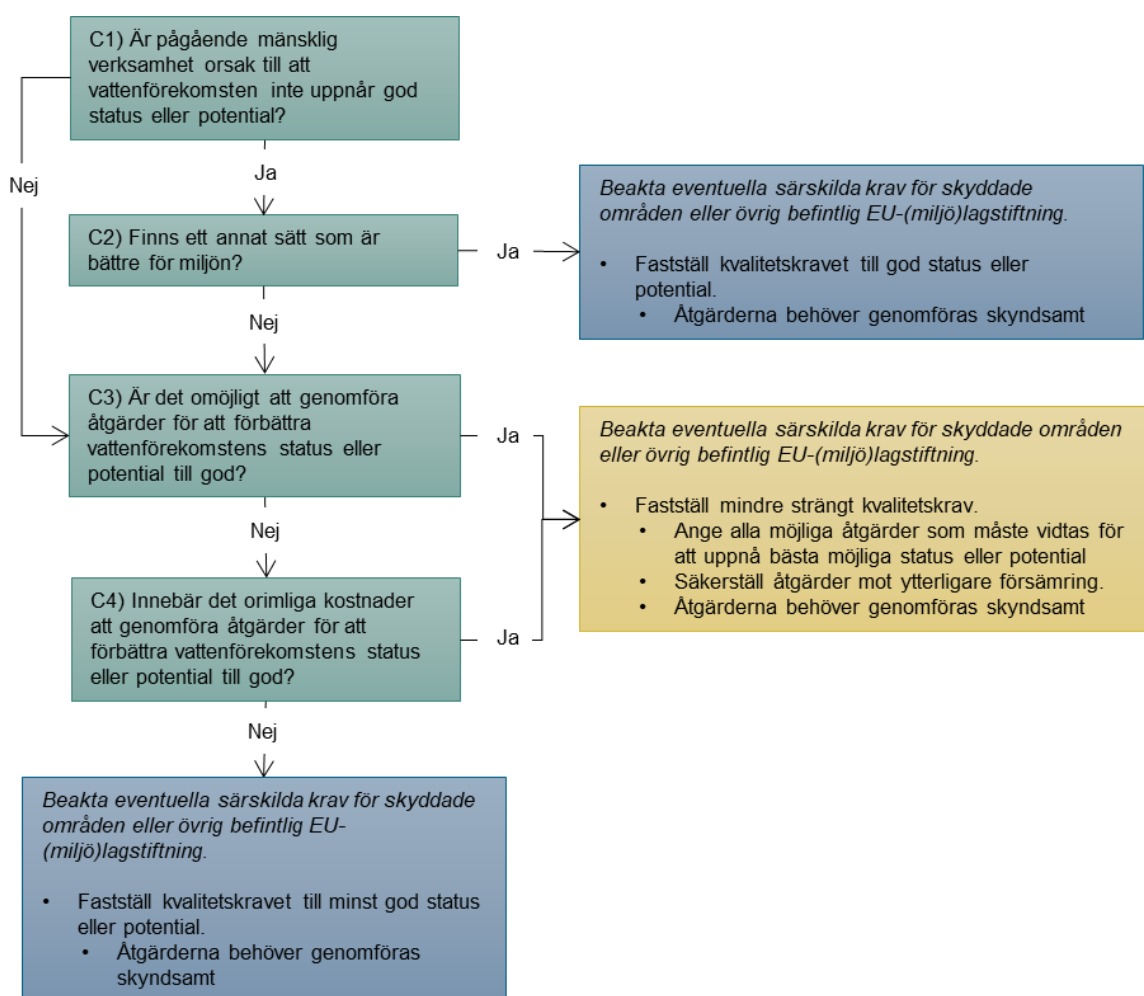
B2) Kommer god status eller potential uppnås inom cykeln?	
Svar	Att göra
Ja.	<p>Beakta eventuella särskilda krav för skyddade områden eller övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning.</p> <p>Eftersom alla åtgärder för att uppnå god status eller potential har genomförts ska kvalitetskravet fastställas till minst god status eller potential.</p> <p>I de fall det finns risk för försämring ska nödvändiga åtgärder för att hindra försämring anges.</p> <p>Dokumentera tillhörande bedömningar och uppgifter om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Att god status eller potential kan uppnås inom cykeln. • Hur vattenmiljön kommer att förbättras. • Hur det säkerställs att statusen eller potentialen inte riskerar att försämrans för de kvalitetsfaktorer som har uppnått minst god status eller potential. <p>Säkerställ att övriga delar enligt ovanstående steg är dokumenterade. Informationen ska sammanfattas och presenteras på ett lättförståeligt sätt i VISS.</p>
Nej.	<p>Beakta eventuella särskilda krav för skyddade områden eller övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning.</p> <p>Eftersom alla åtgärder för att uppnå god status eller potential har genomförts men god status eller potential uppnås inte inom cykeln ska kvalitetskravet fastställas till minst god status eller potential så snart de naturliga förhållandena tillåter.</p> <p>I de fall det finns risk för försämring ska nödvändiga åtgärder för att hindra försämring anges.</p> <p>Dokumentera tillhörande bedömningar och uppgifter om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • När god status eller potential kan uppnås så snart de naturliga förhållandena tillåter. • Hur vattenmiljön kommer att förbättras. • Hur det säkerställs att statusen eller potentialen inte riskerar att försämrans för de kvalitetsfaktorer som har uppnått minst god status eller potential. <p>Säkerställ att övriga delar enligt ovanstående steg är dokumenterade. Informationen ska sammanfattas och presenteras på ett lättförståeligt sätt i VISS.</p>

9.3 C) Bedömning av mindre stränga krav

Syftet med steg C är att bedöma om mindre stränga krav är tillämpligt. Mindre stränga krav kan enbart användas när det är *omöjligt* eller skulle medföra *orimliga kostnader* att uppnå god status eller potential. Steg C regleras i 4 kap. 10 § vattenförvaltningsförordningen, HVMFS 2019:25 och SGU-FS 2023:2.

Detta steg är aktuellt i både de fallen då en miljö kvalitetsnorm som fastställts 2021 ska kontrolleras och då en miljö kvalitetsnorm ska fastställas i cykler efter 2027.

Flödesschemat i Figur 4 visar den process som kan användas vid bedömning av om mindre stränga krav är tillämpligt.⁹¹ Alla mindre stränga krav måste ses över i varje följande förvaltningscykel, även efter 2027.

Figur 4. Schematisk bild över den stegvisa process som rekommenderas vid fastställande av mindre stränga kvalitetskrav.

⁹¹ Jämför CIS Guidance Document No. 20, European Communities, 2009, s. 21.

9.3.1 C1) Är pågående mänsklig verksamhet orsak till att vattenförekomsten inte uppnår god status eller potential?

Syftet med detta steg är att vara till stöd vid analys av om det är en eller flera *pågående* eller *icke-pågående* verksamheter som är orsak till att vattenförekomsten inte uppnår god status eller potential (Tabell 5). Om det är en pågående verksamhet ska vattenmyndigheten i nästa steg bedöma om de behov som verksamheten fyller kan tillgodoses på ett sätt som är väsentligt bättre för miljön utan orimliga kostnader. För att underlätta vid rapporteringen till EU-kommissionen bör vattenmyndigheten dela in de icke-pågående verksamheterna i *historiska föroreningar* eller *obsoleta* (föråldrade) *verksamheter*. En historisk förorening är en tidigare förorening som upphört men som fortfarande påverkar vattenförekomsten negativt. Det kan vara fibersediment som består av fiberbankar och fiberrika sediment som förorenat en vattenförekomst, men det är inte ett pågående utsläpp. Likaså numera otillåtna bekämpningsmedel som fortfarande kan hittas i grundvatten. En obsolet verksamhet är en föråldrad verksamhet som leder till hydromorfologisk påverkan⁹² och mist sin aktualitet men som fortfarande påverkar vattenförekomsten negativt. Det kan till exempel vara en damm som inte längre fyller en funktion. Gamla verksamheter med kulturmiljövärde, till exempel en kvarndamm, anses inte ha mist sin aktualitet. Det pågående kulturmiljövärdet innebär att verksamheten har en ny funktion (från att producera mjöl till kulturmiljö) och ska därför betraktas som pågående verksamheter i den delen som har ett kulturmiljövärde. Eftersom *historiska föroreningar* eller *obsoleta* (föråldrade) *verksamheter* är icke-pågående verksamheter finns inget att ersätta när vattenmyndigheten i nästa steg (steg C2) ska bedöma *annat sätt* utan hanteras vidare i steg C3.

Tabell 5. C1) Är pågående mänsklig verksamhet orsak till att vattenförekomsten inte uppnår god status eller potential?

C1) Är pågående mänsklig verksamhet orsak till att vattenförekomsten inte uppnår god status eller potential?	
Svar	Att göra
Ja.	<p>Eftersom det är en pågående mänsklig verksamhet som är orsak till att vattenförekomsten inte uppnår god status eller potential behöver vattenmyndigheten i nästa steg analysera om det finns ett annat sätt som kan ersätta den pågående mänskliga verksamheten.</p> <p>Dokumentera tillhörande bedömningar och uppgifter om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Att det är en pågående verksamhet. • Vilken eller vilka kvalitetsfaktorer eller parametrar som behöver åtgärdas för att uppnå god status eller potential. <p>Gå vidare till Steg C2.</p>
Nej.	<p>Eftersom det är en icke-pågående mänsklig verksamhet som är orsak till att vattenförekomsten inte uppnår god status eller potential behöver vattenmyndigheten inte analysera om det finns ett annat sätt som kan ersätta den pågående mänskliga verksamheten.</p> <p>Dokumentera tillhörande bedömningar och uppgifter om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Att det är en icke-pågående (historisk eller obsolet) verksamhet. • Vilken eller vilka typer av betydande mänsklig påverkan⁹³ som är orsak till att vattenförekomsten inte uppnår god status eller potential. • Vilken eller vilka kvalitetsfaktorer eller parametrar som behöver åtgärdas för att uppnå god status eller potential. <p>Gå vidare till Steg C3.</p>

⁹² Se rapporteringskrav i CIS Guidance 35 Document No. 35, European Communities, 2023.

⁹³ Uppgift om den betydande mänsklig påverkan ska finnas tillgänglig i påverkansanalysen gjord utifrån kraven i 3 kap. 1 § vattenförvaltningsförordningen och 8 § HVMFS 2017:20.

9.3.2 C2) Finns ett annat sätt som är bättre för miljön?

I detta steg ska säkerställas att de miljömässiga eller samhällsekonomiska behov som verksamheten fyller inte utan orimliga kostnader kan tillgodoses på ett annat sätt som är väsentligt bättre för miljön (Tabell 6). Om det finns ett sådant annat sätt får vattenmyndigheten inte besluta om mindre strängt krav. Vattenförekomsten ska då uppnå god status eller potential. Läs mer om *ett annat sätt* i Avsnitt 2.3.1 och i Havs- och vattenmyndighetens rapport 2023:13.

Tabell 6. C2) Finns ett annat sätt som är bättre för miljön.

C2) Finns ett annat sätt som är bättre för miljön	
Svar	Att göra
Ja.	<p>Eftersom det finns ett annat sätt kan mindre stränga krav inte tillämpas och målet för vattenförekomsten förblir att uppnå god status eller potential.</p> <p>Beakta eventuella särskilda krav för skyddade områden eller övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning.</p> <p>Fastställ kvalitetskravet så att tillståndet i vattenförekomsten inte försämras.</p> <p>Dokumentera tillhörande bedömningar och uppgifter som ligger till grund för att det finns ett annat sätt. Redovisa tillhörande bedömningar och uppgifter om:</p> <p>Dokumentera tillhörande bedömningar och uppgifter om</p> <ul style="list-style-type: none"> • De åtgärder som behöver vidtas så att vattenförekomsten kan uppnå god status eller potential. • Att det finns ett annat sätt som kan tillgodose de miljömässiga eller samhällsekonomiska behov som verksamheten fyller. • Att detta sätt är väsentligt bättre för miljön. • Att detta sätt kan tillgodose behoven utan orimliga kostnader. • Hur det säkerställs för respektive kvalitetsfaktor att statusen eller potentialen inte riskerar att försämras. <p>Säkerställ att övriga delar enligt ovanstående steg är dokumenterade. Informationen ska sammanfattas och presenteras på ett lättförståeligt sätt i VISS.</p>
Nej.	<p>Eftersom det inte finns ett annat sätt ska mindre stränga krav fortsatt utredas.</p> <p>Dokumentera tillhörande bedömningar och uppgifter om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Att det inte finns ett annat sätt. <p>Gå vidare till steg C3.</p>

9.3.3 C3) Är det omöjligt att genomföra åtgärder för att förbättra vattenförekomstens status eller potential till god?

I detta steg ska analyseras om

- *verksamhetens påverkan* på vattenförekomsten gör att det är *omöjligt* att nå god status eller potential eller
- *vattenförekomstens naturliga tillstånd* gör att det är *omöjligt* att nå god status eller potential (Tabell 7).

Tabell 7. C3) Är det omöjligt att genomföra åtgärder för att förbättra vattenförekomstens status eller potential till god?

C3) Är det omöjligt att genomföra åtgärder för att förbättra vattenförekomstens status eller potential till god?	
Svar	Att göra
Ja.	<p>Beakta eventuella <i>särskilda krav</i> för skyddade områden eller övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning. Eftersom det är omöjligt att genomföra åtgärder för att förbättra vattenförekomstens status eller potential ska mindre stränga krav beslutas under förutsättning att <i>särskilda krav</i> inte medför att mindre stränga krav inte kan beslutas.</p> <p>Om <i>särskilda krav</i> inte medför andra kvalitetskrav sätt kvalitetskravet till ett mindre strängt krav som motsvarar den bästa möjliga status eller potential som kan uppnås. Fastställ kvalitetskravet så att tillståndet i vattenförekomsten inte försämras. Bedöm vilka åtgärder som är möjliga att genomföra för att med hänsyn till verksamhetens karaktär eller vattenförekomstens naturliga tillstånd uppnå bästa möjliga status eller potential. I de fall det finns risk för försämring ska nödvändiga åtgärder för att hindra försämring även anges. Dokumentera tillhörande bedömningar och uppgifter om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • På vilket sätt en eller flera verksamhetens påverkan på vattenförekomsten eller vattenförekomstens naturliga tillstånd gör att det är omöjligt att nå god status eller potential. • Vilken eller vilka kvalitetsfaktorer eller parametrar som inte uppnår god status eller potential och som motiverar mindre stränga krav. • Alla möjliga åtgärder som behöver vidtas för att med hänsyn till verksamhetens karaktär eller vattenförekomstens naturliga tillstånd uppnå bästa möjliga status eller potential. • Hur det säkerställs för respektive kvalitetsfaktor att statusen eller potentialen inte riskerar att försämras. <p>Säkerställ att övriga delar enligt ovanstående steg är dokumenterade. Informationen ska sammanfattas och presenteras på ett lättförståeligt sätt i VISS.</p>
Nej.	Gå vidare till steg C4.

9.3.4 C4) Innebär det orimliga kostnader att genomföra åtgärder för att förbättra vattenförekomstens status eller potential till god?

I detta steg ska analyseras om det på grund av

- *verksamhetens påverkan* på vattenförekomsten skulle medföra *orimliga kostnader* att nå god status eller potential eller
- *vattenförekomstens naturliga tillstånd* skulle medföra *orimliga kostnader* att nå god status eller potential (Tabell 8).

Tabell 8 C4) Innebär det orimliga kostnader att genomföra åtgärder för att förbättra vattenförekomstens status eller potential?

C4) Innebär det orimliga kostnader att genomföra åtgärder för att förbättra vattenförekomstens status eller potential?	
Svar	Att göra
Ja.	<p>Beakta eventuella <i>särskilda krav</i> för skyddade områden eller övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning.</p> <p>Eftersom det innebär orimliga kostnader att genomföra åtgärder för att förbättra vattenförekomstens status eller potential ska mindre stränga krav beslutas under förutsättning att <i>särskilda krav</i> inte medför att mindre stränga krav inte kan beslutas.</p> <p>Om <i>särskilda krav</i> inte medför andra kvalitetskrav sätt kvalitetskravet till ett mindre strängt krav som motsvarar den bästa möjliga status eller potential som kan uppnås.</p> <p>Fastställ kvalitetskravet så att tillståndet i vattenförekomsten inte försämras.</p> <p>Bedöm vilka åtgärder som är möjliga att genomföra för att med hänsyn till verksamhetens karaktär eller vattenförekomstens naturliga tillstånd uppnå bästa möjliga status eller potential.</p> <p>I de fall det finns risk för försämring ska nödvändiga åtgärder för att hindra försämring även anges.</p> <p>Dokumentera tillhörande bedömningar och uppgifter om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • På vilket sätt en eller flera verksamhetens påverkan på vattenförekomsten eller vattenförekomstens naturliga tillstånd gör att det innebär orimliga kostnader att nå god status eller potential. • Vilken eller vilka kvalitetsfaktorer eller parametrar som inte uppnår god status eller potential och som motiverar mindre stränga krav. • Alla möjliga åtgärder som behöver vidtas för att med hänsyn till verksamhetens karaktär eller vattenförekomstens naturliga tillstånd uppnå bästa möjliga status eller potential. • Hur det säkerställs för respektive kvalitetsfaktor att statusen eller potentialen inte riskerar att försämras. <p>Säkerställ att övriga delar enligt ovanstående steg är dokumenterade. Informationen ska sammanfattas och presenteras på ett lättförståeligt sätt i VISS.</p>
Nej.	<p>Eftersom det varken är omöjligt eller medför orimliga kostnader att genomföra åtgärder för att förbättra vattenförekomstens status eller potential kan mindre stränga krav inte tillämpas och målet för vattenförekomsten förblir att uppnå god status eller potential. Åtgärderna behöver genomföras skyndsamt.</p> <p>Beakta eventuella <i>särskilda krav</i> för skyddade områden eller övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning.</p> <p>Om de <i>särskilda kraven</i> inte medför andra kvalitetskrav sätt kvalitetskravet till god status eller potential.</p> <p>Fastställ kvalitetskravet så att tillståndet i vattenförekomsten inte försämras.</p> <p>I de fall det finns risk för försämring ska nödvändiga åtgärder för att hindra försämring även anges.</p> <p>Dokumentera tillhörande bedömningar och uppgifter om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Att det varken är omöjligt eller innebär orimliga kostnader att uppnå god status eller potential. • De åtgärder som behöver vidtas så att vattenförekomsten kan uppnå god status eller potential. • Hur det säkerställs för respektive kvalitetsfaktor att statusen eller potentialen inte riskerar att försämras. <p>Säkerställ att övriga delar enligt ovanstående steg är dokumenterade. Informationen ska sammanfattas och presenteras på ett lättförståeligt sätt i VISS.</p>

10 Uttryck och begrepp

Begrepp	Beskrivning
Betydande mänsklig påverkan	Den påverkan från mänsklig verksamhet som, ensam eller tillsammans med övrig påverkan, kan ha sådan effekt på status eller potential att den kan medföra att en ytvattenförekomst riskerar att inte uppfylla kvalitetskrav enligt 4 kap. vattenförvaltningsförordningen (2004:660). (3 § HVMFS 2017:20)
Ekologisk potential	Tillståndet hos en kraftigt modifierad eller konstgjord ytvattenförekomst, klassificerad i enlighet med bilaga V i direktiv 2000/60/EG och uttryckt såsom "maximal", "god", "måttlig", "otillfredsställande" eller "dålig". (1 kap. 4 § vattenförvaltningsförordningen)
Ekologisk status	Kvaliteten på strukturen och funktionen hos akvatiska ekosystem som är förbundna med ytvatten, klassificerad i enlighet med bilaga V i direktiv 2000/60/EG och uttryckt såsom "hög", "god", "måttlig", "otillfredsställande" eller "dålig". (1 kap. 4 § vattenförvaltningsförordningen)
Förlängd tidsfrist	Undantagsmöjlighet enligt 4 kap 9 § vattenförvaltningsförordningen som innebär att miljö kvalitetsnormen, om förutsättningar för detta finns enligt samma paragraf, kan följas vid en senare tidpunkt än 2015.
Grundvattenförekomst	Avgränsad volym grundvatten i en eller flera akviferer. (1 kap. 3 § vattenförvaltningsförordningen)
Kemisk status	Den kemiska kvaliteten hos en ytvattenförekomst, klassificerad i enlighet med bilaga V i direktiv 2000/60/EG och artikel 3, 4 och 6 samt bilaga I i direktiv 2008/105/EG och uttryckt såsom "god" eller "uppnår ej god". (1 kap. 4 § vattenförvaltningsförordningen)
Kraftigt modifierade vatten (KMV)	Ytvattenförekomster specifikt utpekade på grund av att de har en väsentligt ändrad fysisk karaktär genom mänsklig verksamhet och där de fysiska åtgärder som behövs för att uppnå god ekologisk status skulle på ett betydande sätt negativt påverka samhällsnyttig verksamhet eller miljön i stort, enligt 4 kap. 3 § vattenförvaltningsförordningen, och därmed anses vara orimliga.
Konstgjort vatten (KV)	Genom mänsklig verksamhet tillskapade ytvattenförekomster där ursprungligt referensförhållande därför inte kan fastställas och där de fysiska åtgärder som behövs för att uppnå god ekologisk status skulle på ett betydande sätt negativt påverka samhällsnyttig verksamhet eller miljön i stort, enligt 4 kap. 3 § vattenförvaltningsförordningen, och därmed anses vara orimliga.
Kostnads-nyttoanalys	Beskrivning behövs Även kallad cost-benefit analysis, CBA
Kvalitetsfaktor	För ytvatten: Biologisk, fysikalisk-kemisk eller hydromorfologisk faktor. En kvalitetsfaktor består av en eller flera parametrar. (1 kap. 3 § HVMFS 2019:25) För grundvatten: Kvantitativa kvalitetsfaktorer för grundvatten är del av bedömningen för kvantitativ status. (SGU-FS 2023:1)
Kvalitetskrav – miljö kvalitetsnorm	Kvalitetskrav utgör olika krav på kvalitet hos en vattenförekomst så som framgår av 4 kap. vattenförvaltningsförordningen. Det är först när vattendelegationen har beslutat, det vill säga fastställt kvalitetskraven, som de blir bindande i form av miljö kvalitetsnormer. Miljö kvalitetsnormen utgör den ekologiska, kemiska eller kvantitativa status eller ekologiska potential som ska uppnås i en vattenförekomst efter att vattenmyndigheten tillämpat relevanta bestämmelser i vattenförvaltningsförordningen samt Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter om klassificering och miljö kvalitetsnormer avseende ytvatten och Sveriges geologiska undersöknings föreskrifter (Jämför HVMFS 2019:25). Vattendelegationens beslut om kvalitetskrav för distriktet enligt 4 kap. 8b § vattenförvaltningsförordningen är miljö kvalitetsnormer enligt 5 kap. miljö balken.
Mindre stränga kvalitetskrav	Undantagsmöjlighet enligt 4 kap 10 § vattenförvaltningsförordningen som innebär att miljö kvalitetsnormen, om förutsättningar för detta finns enligt samma paragraf, kan sättas till en status eller potential lägre än god.
Monetarisering	Att uttrycka kostnader och nyttor i pengar.
Parameter	Del av en biologisk, allmän fysikalisk-kemisk eller hydromorfologisk kvalitetsfaktor för ekologiska bedömningsgrunder, eller ett ämne eller en ämnesgrupp för kemiska bedömningsgrunder. (1 kap. 3 § HVMFS 2019:25)
Skyddade områden	Områden som pekats ut som skyddsvärda enligt bestämmelser grundade på den gemenskapslagstiftning som avses i bilaga IV i direktiv 2000/60/EG.
Vattenförekomst	Avser både grundvattenförekomst och ytvattenförekomst.
Ytvattenförekomst	En avgränsad och betydande förekomst av ytvatten såsom t.ex. en sjö, en å, älv eller kanal, ett vatten i övergångszon eller ett kustvattenområde. (1 kap. 3 § vattenförvaltningsförordningen)

11 Referenser

CIS Working Group 2.2, 2003. Toolbox on Identification and Designation of Artificial and Heavily Modified Water Bodies. Common Implementation Strategy Working Group 2.2 on Heavily Modified Water Bodies, 15 January 2003.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/105/EG av den 16 december 2008 om miljökvalitetsnormer inom vattenpolitikens område och ändring och senare upphävande av rådets direktiv 82/176/EEG, 83/513/EEG, 84/156/EEG, 84/491/EEG och 86/280/EEG, samt om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG.

European Communities, 2003. Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive (2000/60/EC), Guidance Document No. 1, Economics and the environment: The implementation challenge of the Water Framework Directive. Office for Official Publications of the European Communities, Luxemburg.

European Communities, 2009. Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive (2000/60/EC), Guidance Document No. 20, Guidance document on exemptions to the environmental objectives. Technical Report 2009–027. Office for Official Publications of the European Communities, Luxemburg.

European Communities, 2017. Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive (2000/60/EC), Natural Conditions in relation to WFD Exemptions.

European Communities, 2017. Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive (2000/60/EC), Clarification on the application of WFD Article 4(4) time extensions in the 2021 RBMPs and practical considerations regarding the 2027 deadline.

European Communities, 2023. Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive and the Floods Directive. Guidance Document No. 35, WFD Reporting Guidance 2022, FINAL Draft V6.6, 26 October 2023.

Förordningen (2017:872) om vattendelegationer.

Gyllström, M., et al., 2016. Åtgärder mot övergödning för att nå god ekologisk status - underlag till vattenmyndigheternas åtgärdsprogram. Rapport 2016:19. Länsstyrelsen i Västmanlands län. De fem vattenmyndigheterna i samverkan.

Havs- och vattenmyndigheten, 2014, Vägledning för 4 kap. 9-10 §§ vattenförvaltningsförordningen. ISBN 978-91-87025-57-0, Havs- och vattenmyndighetens rapport 2014:12.

Havs- och vattenmyndigheten, 2021, Att fastställa miljökvalitetsnormer för ytvattenförekomster i överensstämmelse med bevarandemål för arter och naturtyper, Vägledning till 3 kap. 2 § och 4 kap. 5 - 6 §§ i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2019:25) om klassificering och miljökvalitetsnormer avseende ytvatten, Havs- och vattenmyndighetens rapport 2021:23.

Havs- och vattenmyndigheten, 2021, Vägledning om samverkan inför prövning enligt nationella planen, <https://www.havochvatten.se/arbete-i-vatten-och-energiproduktion/vattenkraftverk-och-dammar/omprovning-for-moderna-miljovillkor/vagledning-om-samverkan-infor-provning-enligt-nationella-planen.html>. Publicerad: 2021-05-05. Uppdaterad: 2021-12-20.

Havs- och vattenmyndigheten, 2021, Att fastställa miljö kvalitetsnormer för ytvattenförekomster i överensstämmelse med bevarandemål för arter och naturtyper, ISBN 978-91-89329-24-9. Havs- och vattenmyndighetens rapport 2021:23.

Havs- och vattenmyndigheten, 2022, Statusklassificering av hydrologisk regim, Exemplifiering av HVMFS 2019:25, ISBN: 978-91-89329-29-4, Havs- och vattenmyndighetens rapport 2022:01.

Havs- och vattenmyndigheten, 2023, Vägledning om huruvida nyttan som miljön i stort eller en verksamhet fyller kan uppnås på annat sätt. ISBN: 978-91-89329-66-9. Havs- och vattenmyndighetens rapport 2023:13.

Havs- och vattenmyndighetens redovisning av regeringsuppdrag (M2020/01473), PM om översyn av HARO-värdena i den nationella planen för moderna miljövillkor - det nationella riktvärdet om 1,5 terawattimmar fördelat på huvudavrinningsområden.

Havs- och vattenmyndigheten, 2024, Havs- och vattenmyndighetens vägledning om gräns för orimliga kostnader, ISBN 978-91-89329-85-0. Havs- och vattenmyndighetens rapport 2024:13.

Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (HVMFS 2015:34) om förvaltningsplaner och åtgärdsprogram för ytvatten enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660)

Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (HVMFS 2017:20) om kartläggning och analys av ytvatten enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660).

Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2019:25) om klassificering och miljö kvalitetsnormer avseende ytvatten.

Miljöbalk (1998:808).

Naturvårdsverket, 2006, Samverkan om vattenförvaltning - information, kommunikation och samråd, Handbok för tillämpningen av 2 kap. 4 §, Förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön, ISBN 91-620-0142-6.pdf ISSN 1650-2361 Elektronisk publikation, Handbok 2006:1, under Havs- och vattenmyndighetens ansvar efter den 1 juli 2011.

Regeringsuppdrag (Miljödepartementet) till Havs- och vattenmyndigheten om översyn av förutsättningar för normsättning av vatten (M2022/01804), 2022-09-08.

Sveriges geologiska undersöknings föreskrifter (SGU-FS 2023:1) om kartläggning, riskbedömning och klassificering av status för grundvatten.

Sveriges geologiska undersöknings föreskrifter (SGU-FS 2023:2) om miljö kvalitetsnormer för grundvatten.

Vattenförvaltningsförordningen (2004:660).

Bilaga A Bedömning av om förlängd tidsfrist innan 2027 är gjord på rätt grunder

Förlängd tidsfrist efter 2027 kan enbart användas på grund av skälet *naturliga förhållanden*. Förlängd tidsfrist på grund av skälen *inte tekniskt möjligt* och *orimliga kostnader* får med andra ord inte användas efter 2027. Att denna bilaga ändå innehåller vägledning kring sådana bedömningar beror på att det i olika sammanhang under cykel 2022–2027 kommer behöva finnas stöd för att se hur en fastställd miljö kvalitetsnorm för förlängd tidsfrist utifrån skälen *inte tekniskt möjligt* och *orimliga kostnader* (även naturliga förhållanden) som gäller fram till 2027 var gjord alternativt om den var gjord på rätt grunder. Sådant behov kan uppstå i olika prövningssituationer. Det kan till exempel vara i samband med domstolsprövning när en verksamhet söker nytt tillstånd för utökning eller ändring av verksamheten och man behöver göra en bedömning av om utökningen eller ändringen riskerar att befintlig miljö kvalitetsnorm äventyras. Bilagan innehåller 4 steg som regleras i HVMFS 2019:25 Ruta 1.

Skäl till undantaget förlängd tidsfrist

Skälet: Inte möjligt av tekniska skäl

För förlängd tidsfrist är detta skäl inte möjligt att tillämpa efter 2027. När åtgärder för att nå god status eller potential identifierades inför cykel 2022–2027 skulle vattenmyndigheten bedöma om det var möjligt att genomföra åtgärderna i tid, det vill säga inom den aktuella cykeln. *Inte möjligt av tekniska skäl* betydde att det som längst till 2027 inte skulle vara möjligt av *tekniska skäl* att åstadkomma alla de förbättringar av vattenmiljön som behövdes för att nå god status eller potential.⁹⁴ Skälet var inte lika med tekniskt omöjligt. I begreppet *tekniska skäl* rymdes även administrativa begränsningar eller att ingen möjlighet fanns att identifiera åtgärder på grund av att orsaken till den negativa påverkan vid tillfället ännu var okänd. Eftersom syftet var att vattenmiljön stegvis skulle förbättras krävdes att alla förbättringar som var teknisk möjliga att genomföra skulle genomföras.⁹⁵ Bedömningen av vad som *inte är möjligt av tekniska skäl* kunde utgå från:

- *Orsaken till de negativa effekterna var okänd*
Ett möjligt fall var när en vattenförekomst klassificerats som sämre än god men orsaken till de negativa effekterna ännu inte var fastställd och åtgärder ännu inte kunnat identifierats. Ytterligare kartläggning och övervakning behövdes då för att identifiera orsaken till problemet. För varje översyn och uppdatering skulle kunskaperna ha ökat och osäkerheterna skulle därför ha reducerats successivt för att slutligen upphöra helt. Detta för att orsaken till de negativa effekterna behövde vara känd innan åtgärder skulle kunna genomföras och gett effekt så att god status eller potential skulle uppnås till 2027. Under dessa förutsättningar kunde undantag i form av förlängd tidsfrist på grund av att tekniska skäl beslutas.
- *Det tog längre tid att åtgärda problemet än det fanns tillgänglig tid*
Det här gällde om begränsningar av administrativ natur hindrade att åtgärden genomfördes och att det därför tog längre tid att lösa problemet än det fanns tillgänglig tid. Administrativa begränsningar kunde omfatta upphandling, projektering, tillståndsprövning och andra

⁹⁴ 4 kap. 9 § vattenförvaltningsförordningen.

⁹⁵ 4 kap. 9 § 1 vattenförvaltningsförordningen.

nödvändiga förberedelser. Eftersom miljökvalitetsnormer för cykeln 2022–2027 redan har fastställts ska praktiska begränsningar av administrativ natur ha eliminerats för att möjliggöra att åtgärder kunde genomföras och ge effekt så att god status eller potential uppnås till 2027. Under dessa förutsättningar kunde undantag i form av förlängd tidsfrist på grund av tekniska skäl beslutas.

- *Ingen känd teknisk lösning kunde identifieras*
Kriteriet gällde när ingen känd teknisk lösning för att göra nödvändiga förbättringar och åtgärder kunde identifieras inom de första cyklerna men som längst till 2027. Det kunde dock ha funnits teknik som var under utveckling men där det inte var utrett om den fungerade fullt ut. Då fanns det grund för att undantag i form av förlängd tidsfrist på grund av tekniska skäl kunde beslutas. När den väl visade sig att tekniken fungerade skulle den genomföras såtillvida det inte innebar orimliga kostnader. När tiden närmade sig år 2027 kunde det anses omöjligt att nå god status i de fall tekniken inte hunnit utprövas eller ännu inte hunnit visa sig fungera fullt ut. I dessa fall kunde undantag i form av mindre stränga krav vara motiverat.

Skälet: Inte möjligt med rimliga kostnader

För förlängd tidsfrist är detta skäl inte möjligt att tillämpa efter 2027. När åtgärder för att nå god status eller potential hade identifierats skulle vattenmyndigheten bedöma om det var möjligt att till rimlig kostnad genomföra åtgärderna i tid. *Inte möjligt med rimliga kostnader* betydde att det inför cykel 2022–2027 inte var möjligt av *ekonomiska skäl* att åstadkomma alla de förbättringar av vattenmiljön som behövdes för att nå god status eller potential.⁹⁶ Eftersom syftet var att vattenmiljön stegvis skulle förbättras krävdes att alla förbättringar som var ekonomiskt möjliga att genomföra inom en cykel också genomfördes.⁹⁷

För att motivera förlängd tidsfrist av skälet *inte möjligt med rimliga kostnader* kunde enklare ekonomiska kriterier räcka. Detta eftersom målet fortfarande var att god status eller potential skulle uppnås, om än senare. För förlängd tidsfrist till 2027 handlade det om att bedöma uteblivna nyttor av att uppnåendet av god status eller potential sköts fram i tiden. Med tiden (ju närmare 2027 bedömningen gjordes) och allt eftersom mer tillförlitliga kvantitativa data samlades in, skulle bedömningen innefatta en alltmer omfattande identifiering och kvantifiering av kostnader och nyttor. Det skulle inkludera finansiella, ekonomiska, miljömässiga och sociala kostnader och nyttor. Kvalitativa bedömningar skulle endast ha förekommit där det var nödvändigt.⁹⁸

Skälet: Naturliga förhållanden

Undantag i form av förlängd tidsfrist efter 2027 får endast beslutas om det på grund av *naturliga förhållanden* inte går att klara kvalitetskraven till 2027.⁹⁹ *Naturliga förhållanden* är det enda skäl som kan användas för att förlänga tidsfristen till efter 2027. Inför cykel 2022–2027 förutsatte detta att de åtgärder som i sig bedömdes leda till faktiska förbättringar i vattenmiljön kunde vidtas under cykel 2022–2027, men att vattenförekomsternas egenskaper bedömdes vara sådana att återhämtningen till god status eller potential förväntades ta längre tid.

⁹⁶ 4 kap. 9 § vattenförvaltningsförordningen.

⁹⁷ 4 kap. 9 § 1 vattenförvaltningsförordningen.

⁹⁸ Jämför CIS Guidance Document No. 1, European Communities, 2003, s. 197.

⁹⁹ 4 kap. 9 § andra stycket vattenförvaltningsförordningen.

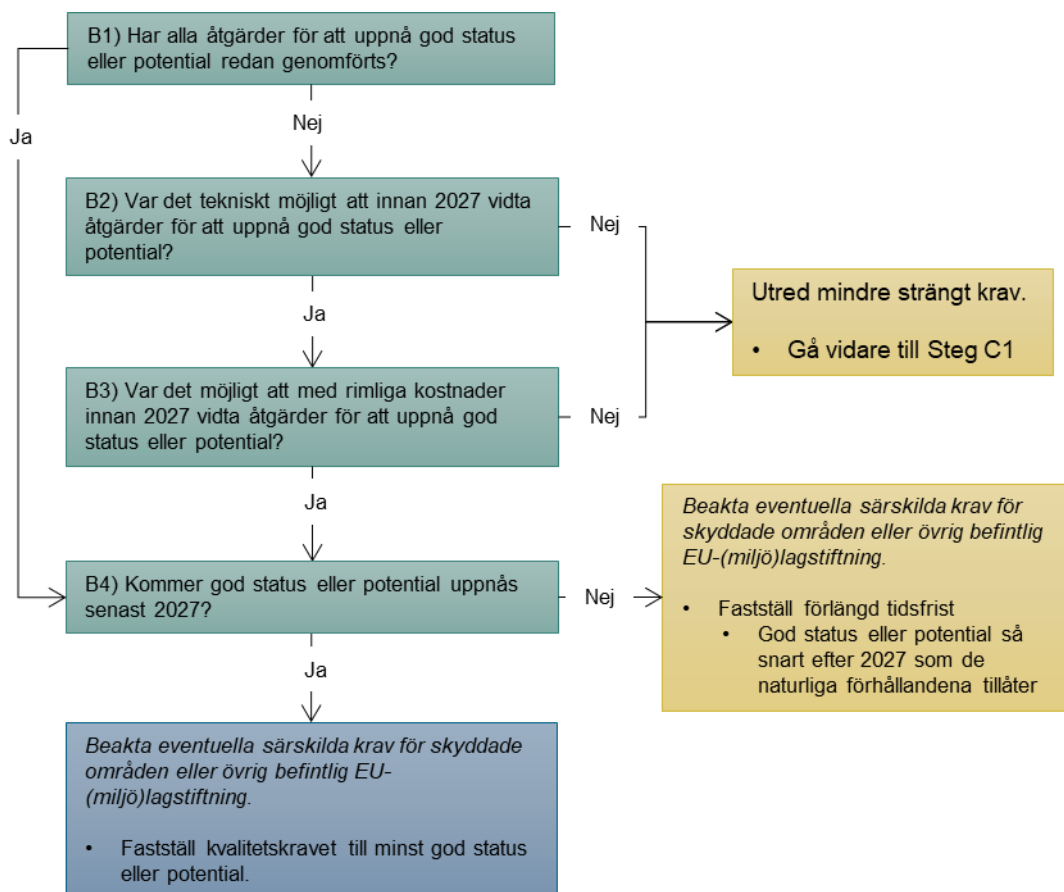
De *naturliga förhållandena* bestämmer takten till naturlig återhämtning och kan påverka tiden som krävs för att återställa vattenförekomstens tillstånd till god status eller potential. Naturliga förhållanden innebär att det finns naturliga processer som leder till en tidsförskjutning innan en åtgärd kan få genomslag i miljön. Fördröjningen av återställandet kan exempelvis bero på den tid det tar för växter och djur att återkolonisera och återetablera sig efter att fysikalisk-kemiska eller hydromorfologiska förhållanden har återställts till förhållanden som motsvarar god status eller potential. Andra exempel på sådana processer är en sjös eller en grundvattenförekomsts omsättningstid, den biologiska återhämtningsförmågan eller nedbrytningsförmågan. Dessutom avses situationer där återhämtningsprocessen försenas på grund av kvarstående effekter av mänsklig verksamhet. Fördröjningen kan också bero på tiden det tar för miljön att stabilisera sig efter åtgärdsarbeten.¹⁰⁰

Till skillnad från de andra två skälen (inte möjligt av tekniska skäl eller med rimliga kostnader) finns det inget angivet slutdatum i vattenförvaltningsförordningen kopplat till skälet *på grund av naturliga förhållanden*. Det beror på att vissa vattenförekomster, ibland efter årtionden eller till och med århundraden av mänsklig påverkan, kan behöva lång tid för att återhämta sig efter att nödvändiga åtgärder har vidtagits. Om kvalitetskraven, på grund av *naturliga förhållanden*, inte ens kommer att kunna nås till år 2033 eller senare får vattenmyndigheten ange en ännu senare tid då kvalitetskraven bedöms nås.

¹⁰⁰ Jämför CIS Guidance Document No. 20, European Communities, 2009, s. 22 och CIS Document Natural Conditions in relation to WFD Exemptions och CIS Technical document *Clarification on the application of WFD Article 4(4) time extensions in the 2021 RBMPs and practical considerations regarding the 2027 deadline*.

B) Bedömning av förlängd tidsfrist

Flödesschemat i Figur 5¹⁰¹ visar den process som kan användas vid bedömning av om förlängd tidsfrist är tillämplig. Schemat kan användas som stöd för att se hur en fastställd miljö kvalitetsnorm för förlängd tidsfrist utifrån skälen *inte tekniskt möjligt* och *orimliga kostnader* (även *naturliga förhållanden*) med målår 2027 var gjord och om den var gjord på rätt grunder.

Figur 5. Schematisk bild med kontrollfrågor över den stegvisa process som rekommenderas vid fastställande av förlängd tidsfrist.

¹⁰¹ Jämför CIS Guidance Document No. 20, European Communities, 2009, s. 19f.

B1) Har alla åtgärder som behövs för att uppnå god status eller potential redan genomförts?

I detta steg ska analyseras om alla åtgärder som behövs för att uppnå god status eller potential har genomförts (Tabell 9). Eftersom statusen eller potentialen är sämre än god (steg A1) behöver det vara känt om alla åtgärder som behövs för att uppnå god status eller potential har genomförts och om vattenförekomsten fortfarande håller på att återhämta sig. Det är då vattenförekomstens *naturliga förhållanden* som gör att god status eller potential ännu inte uppnåtts. Om det finns åtgärder för att uppnå god status eller potential och dessa inte har genomförts behöver vattenmyndigheten dokumentera orsaken till det. Därefter utreds om det är möjligt att göra åtgärder eller inte (steg B2–B3).

Tabell 9. B1) Har alla åtgärder som behövs för att uppnå god status eller potential redan genomförts?

B1) Har alla åtgärder som behövs för att uppnå god status eller potential redan genomförts?	
Svar	Att göra
Ja.	<p>Eftersom alla åtgärder för att uppnå god status eller potential ska ha genomförts innan 2027 men god status eller potential ännu inte uppnåtts ska det finnas en bedömning som anger när god status eller potential uppnås och uppgifter om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vilken eller vilka typer av betydande mänsklig påverkan¹⁰² som var orsak till att vattenförekomsten inte uppnådde god status eller potential. • Alla nödvändiga förbättringar som skulle ha åstadkommit senast 2027, innefattande de som är beroende av naturliga förhållanden. • Om och i så fall hur vattenförekomsten berördes av den nationella planen för omprövning av vattenkraft enligt 11 kap. 28 § miljöbalken. En plan (nationell, regional eller liknande) kan i sig inte ligga till grund för förlängd tidsfrist. <p>Kontrollera utifrån ovanstående punkter om alla åtgärder som behövs för att uppnå god status eller potential har genomförts.</p> <p>Gå vidare till Steg B4.</p>
Nej.	<p>Eftersom alla åtgärder som behövdes för att uppnå god status eller potential inte genomförts och status eller potential ännu inte hade uppnått god ska det finnas bedömning och uppgifter om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det var tekniska skäl, orimliga kostnader eller en kombination av dessa som gjorde att åtgärder inte genomförts. <p>Gå vidare till Steg B2.</p>

¹⁰² Uppgift om den betydande mänsklig påverkan ska finnas tillgänglig i påverkansanalysen gjord utifrån kraven i 3 kap. 1 § vattenförvaltningsförordningen och 8 § HVMFS 2017:20.

B2) Var det tekniskt möjligt att innan 2027 vidta åtgärder för att uppnå god status eller potential?

Syftet med detta steg är att vara till stöd vid analys av om tidigare bedömningar av förlängd tidsfrist av *tekniska skäl* gjordes på rätt grunder. I tidigare cykel (2016–2021) bedömde vattenmyndigheten i det här steget om det var tekniskt möjligt att innan 2027 vidta åtgärder för att uppnå god status eller potential (Tabell 10).

Tabell 10. B2) Var det tekniskt möjligt att innan 2027 vidta åtgärder för att uppnå god status eller potential?

B2) Var det tekniskt möjligt att innan 2027 vidta åtgärder för att uppnå god status eller potential?	
Svar	Att göra
Ja.	Det ska finnas dokumenterade uppgifter om att det var tekniskt möjligt att innan 2027 vidta åtgärder för att uppnå god status eller potential. Gå vidare till Steg B3.
Nej.	Utred mindre stränga krav. Det ska finnas dokumenterade uppgifter om orsaken till att det av tekniska skäl inte var möjligt att uppnå god status 2027. I de fall där det av tekniska skäl inte var möjligt att få till stånd åtgärder gjordes ingen kostnadsbedömning, eftersom det helt enkelt inte fanns några åtgärder att kostnadsbedöma. Istället skulle en bedömning av om mindre stränga krav var tillämpligt göras. Gå vidare till Steg C1.

B3) Var det möjligt att med rimliga kostnader innan 2027 vidta åtgärder för att uppnå god status eller potential?

Syftet med detta steg är att vara till stöd vid analys av om tidigare bedömningar av förlängd tidsfrist av skälet *orimliga kostnader* är gjorda på rätt grunder. I tidigare cykel (2016–2021) bedömde vattenmyndigheten om det var möjligt med rimliga kostnader att innan 2027 vidta åtgärder för att uppnå god status eller potential (Tabell 11).

Tabell 11. B3) Var det möjligt att med rimliga kostnader innan 2027 vidta åtgärder för att uppnå god status eller potential?

B3) Var det möjligt att med rimliga kostnader innan 2027 vidta åtgärder för att uppnå god status eller potential?	
Svar	Att göra
Ja.	Det ska finnas dokumenterade uppgifter om att det av ekonomiska skäl var möjligt att innan 2027 vidta åtgärder för att uppnå god status eller potential. Gå vidare till Steg B4.
Nej.	Utred mindre stränga krav. Det ska finnas dokumenterade uppgifter om orsaken till att det av ekonomiska skäl inte var möjligt att uppnå god status 2027. Här ska särskilt finnas en bedömning som visar att kostnaden påtagligt överstiger nyttan. Gå vidare till Steg C1.

B4) Kommer god status eller potential uppnås senast 2027?

Syftet med detta steg är att vara till stöd vid analys av om god status eller potential kommer uppnås senast 2027 (Tabell 12).

Tabell 12. B4) Kommer god status eller potential uppnås senast 2027?

B4) Kommer god status eller potential uppnås senast 2027?	
Svar	Att göra
Ja.	<p>Beakta eventuella särskilda krav för skyddade områden eller övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning.</p> <p>Eftersom alla åtgärder för att uppnå god status eller potential har genomförts ska kvalitetskravet vara fastställt till minst god status eller potential.</p> <p>I de fall det fanns risk för försämring ska information om nödvändiga åtgärder för att hindra försämring finnas.</p> <p>Det ska även finnas en bedömning och uppgifter om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Att god status eller potential kan uppnås senast 2027. • Hur vattenmiljön kommer att förbättras. • Hur det säkerställs att vattnets kvalitet inte riskerar att försämrats.
Nej.	<p>Beakta eventuella särskilda krav för skyddade områden eller övrig befintlig EU-(miljö)lagstiftning.</p> <p>Eftersom alla åtgärder för att uppnå god status eller potential har genomförts men god status eller potential uppnås inte inom cykeln ska kvalitetskravet fastställas till minst god status eller potential så snart efter 2027 som de naturliga förhållandena tillåter.</p> <p>I de fall det finns risk för försämring ska nödvändiga åtgärder för att hindra försämring anges.</p> <p>Dokumentera tillhörande bedömningar och uppgifter om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • När god status eller potential kan uppnås så snart efter 2027 som de naturliga förhållandena tillåter. • Hur vattenmiljön kommer att förbättras. • Hur det säkerställs att statusen eller potentialen inte riskerar att försämrats för de kvalitetsfaktorer som har uppnått minst god status eller potential. <p>Säkerställ att övriga delar enligt ovanstående steg är dokumenterade. Informationen ska sammanfattas och presenteras på ett lättförståeligt sätt i VISS.</p>

Vägledning om förlängd tidsfrist och mindre stränga krav

Undantag enligt 4 kap. 9–10 §§ vattenförvaltningsförordningen

Den svenska vattenförvaltningen grundar sig på vattendirektivet. En av utgångspunkterna i vattendirektivet är att vatten inte är en vara vilken som helst, utan ett arv som måste skyddas, försvaras och behandlas som ett sådant. Direktivet syftar till att sätta upp en ram för skydd av våra vatten och hänsyn behöver tas till att vattendirektivet är ett miljödirektiv. Vattenförvaltningens övergripande mål är att uppnå kvalitetskravet god status eller potential för samtliga vattenförekomster, jämte mål om att förhindra ytterligare försämring av status. Samtidigt finns möjlighet att besluta om undantag för vatten som inte har klassificerats till god status eller potential. Konstgjorda och kraftigt modifierade vattenförekomster utgör inte undantag utan är en särskild kategori av vattenförekomster där god ekologisk potential ska uppnås istället för god ekologisk status.

Den här vägledningen hanterar undantag i form av förlängd tidsfrist och mindre stränga krav.

- Förlängd tidsfrist innebär att kvalitetskravet (till exempel god status eller potential) ska vara uppfyllt senast 22 december 2027 eller så snart som de naturliga förhållandena tillåter efter 2027.
- Mindre stränga krav innebär att statusen eller potentialen får vara sämre än god.

När vattenmyndigheten fastställer kvalitetskraven, inklusive undantag, ska det göras enligt vattenförvaltningsförordningen samt Havs- och vattenmyndighetens respektive Sveriges geologiska undersöknings föreskrifter. När vattendelegationen, som är vattenmyndighetens beslutande organ, har beslutat kvalitetskraven blir de bindande i form av miljökvalitetsnormer.